

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ VE SİYASET BİLİMİ
ANABİLİM DALI

137470

KIRSAL KESİMDE ÇALIŞAN ÇOCUKLARIN
GELECEĞE YÖNLENDİRİLMELERİNDE
MÜLKİ İDARENİN ROLÜ

Yüksek Lisans Tezi

Atila KANTAY

T.O. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Ankara-2003

137470

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ VE SİYASET BİLİMİ
ANABİLİM DALI**

**KIRSAL KESİMDE ÇALIŞAN ÇOCUKLARIN
GELECEĞE YÖNLENDİRİLMELERİNDE
MÜLKİ İDARENİN ROLÜ**

Yüksek Lisans Tezi

Atila KANTAY

137470

**Tez Danışmanı
Prof.Dr.A.Gürhan FİŞEK**

Ankara-2003

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ VE SİYASET BİLİMİ
ANABİLİM DALI**

**KIRSAL KESİMDE ÇALIŞAN ÇOCUKLARIN
GELECEĞE YÖNLENDİRİLMELERİNDE
MÜLKİ İDARENİN ROLÜ**

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı : Prof.Dr. A.Gürhan FİŞEK

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ VE SİYASET BİLİMİ
ANABİLİM DALI

KIRSAL KESİMDE ÇALIŞAN ÇOCUKLARIN
GELECEĞE YÖNLENDİRİLMELERİNDE
MÜLKİ İDARE'NİN ROLÜ

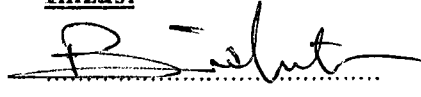
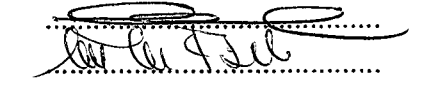
Tez Danışmanı : Prof.Dr. A.Gürhan Fişek

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

Prof. Dr. B. A. Güler
Prof. Dr. Levent Aksoy
Prof. Dr. A. Gürhan Fişek

.....
.....
.....

.....
.....
.....

Tez Sınav Tarihi...09.02.2003

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ

I.KAVRAMSAL ÇERÇEVE

A.ÇALIŞAN ÇOCUK OLGUSU

B.TÜRKİYE'DE ÇOCUK İŞÇİLİĞİ SORUNU

II.KIRSAL ALAN VE ÇOCUKLARIN DURUMU

A.KIRSAL ALANIN ÖZGÜN KOŞULLARI

- 1.Toplumsal Yapı ve Genel Durum
- 2.İstihdam Durumu
- 3.Mülkiyet ve Altyapı
- 4.Eğitim Durumu

B.KIRSAL ALANDA ÇALIŞAN ÇOCUKLARIN SAĞLIK VE EĞİTİM DURUMLARI İLE OKULA YÖNELİK TUTUMLARI

- 1.Çocukların Sağlık ve Yaşam Koşulları
- 2.Çocukların Eğitim Koşulları ve Okullar
- 3.Taşınabilir Eğitim Sistemi ve Köy Çocukları
- 4.Çocukların Okula Yönelik Tutumları

C.KIRSAL ALANDAKİ ÇOCUKLARIN İŞ VE ÇALIŞMA DURUMLARI VE İLERİYE DÖNÜK MESLEK SEÇİMLERİ

- 1.Yasal Çerçeve ve Uygulama
- 2.Uğraşı Alanları ve Çalışma Nedenleri
- 3.Çalışma Koşulları ve Süreleri
- 4.Köy Çocuklarının Gelecekte Beklentileri ile Mesleki Eğilimleri

III.KIRSAL KALKINMA VE KÖY ÇOCUKLARININ GELECEĞİ AÇISINDAN MÜLKİ İDARENİN ETKİLERİ

MÜLKİ İDARE AMİRLERİNİN TAŞRA SİSTEMİNDEKİ KONUMLARI VE KIRSAL KALKINMA ÇABALARINDAKİ YERLERİ

**Valilikler
Kaymakamlıklar**

A.KURUMSAL ARAÇLAR

- 1.Kendilerine Bağlı Yönetim ve Organizasyonlar Yoluyla Gerçekleştirebilecekleri Yaşam Seviyesini ve Geliri Artırıcı Girişimler,**
 - a.İl Özel İdareleri**
 - b.İl Koordinasyon Kurulları ve İl Planlama ve Koordinasyon Müdürlükleri**
 - c.Köylere Hizmet Götürme Birlikleri**
- 2. Kendilerine bağlı Yönetim ve Organizasyonlar Yoluyla, Sağlık Eğitim ve Kültürel Alanlardaki Girişimler.**
 - a.Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları**
 - b.Halk Eğitimi Faaliyetleri**
 - c.Kırsal Alandaki Çocuklara Yönelik Önleyici ve İleriye Dönük Sağlık Hizmetleri**

B.KURUMSAL İŞBİRLİĞİ

- 1.Köy Çocuklarının Taciz, Şiddet ve Suçlardan Korunmasında Adliye ile ve Kimsesiz Muhtaç Çocukların Tespiti ve Yerleştirilmesinde Çocuk Esirgeme Kurumu ile İşbirliği**
- 2.Sivil Toplum Örgütleri, Vakıf, Dernek, Belediyeler ve Güneyd İl ve İlçeler Açısından Bölge Kalkınma İdaresi ile İşbirliği**
- 3.Kırsal Alandaki Çocukların Erken Evliliklerinin Engellenmesi ve Nüfus ve Vatandaşlık Haklarının Kayıt Altına Alınmasında Muhtarlar ve Nüfus Müdürlükleri ile Cinsiyet Ayrımından Kaynaklanan, Eğitimin Yarıda Kesilmesinin Önlenmesi için Köylerde Çalışan Öğretmenlerle İşbirliği**

C.İYİ UYGULAMA ÖRNEKLERİ

A.AĞRI-TAŞLIÇAY ÖRNEĞİ

B.ESKİŞEHİR-ALPU ÖRNEĞİ

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

KAYNAKÇA

GİRİŞ

Günümüzde gelişmekte olan ülkelerde yaşayan çocukların %40'ı (yaklaşık 500 milyon çocuk) günde 1 doların altında bir gelire sahiptir ve yoksulluk milyonlarca çocuğun okula gidememesine, hastalanmasına veya "çocuk işçi" olarak yaşamını sürdürmesine neden olmaktadır. (*)

Türkiye'de yaşayanların %40'ından fazlası, tarım ve benzeri işlerde uğraşmakta; ancak bu insanların gayri safi yurt içi hasıladan aldıkları pay %13'ü geçmemektedir. Bilindiği gibi ülkemizdeki bu insanların büyük çoğunluğu köylerde yaşamakta ve kendi çocukları da eğitim almadıkları sürece aynı kaderi paylaşmaktadır. Türkiye'de kentsel yerlerde daha fazla çocuk bulunmasına rağmen, ekonomik işlerde çalışan çocuk oranı, kırsal alanda %74 civarındadır.

Eğer ülkemizdeki çalışan çocuk nüfusunun önemli bir kısmını oluşturan bu çocuklarımızı geleceğe yönlendirmeyi başaramazsak, her ülkenin geleceği demek olan nitelikli işgücünün yetişmesi asla mümkün olmayacaktır. Ve bu bölgelerde yoksulluk hiç bitmeyecektir. Çocukların, toplumun geleceği olduğu sık sık söylenir. Toplumun kendi geleceğine sahip çıkması da en doğal savunma mekanizmasıdır. Bundan ötürü çalışan çocukların toplum tarafından korunması ve kollanması gerektiği, üzerinde anlaşılmış bir değerdir.

Genellikle çocukların çalıştırılmasına gösterilen tepki, anne ve babalara yöneliktir; ancak özellikle kırsal bölgelerde çocukların yoksulluğu ailelerinin yoksulluğuna bağlıdır. Kırsal bölgelerde ailelerin çocuklarını çalıştırmaları keyfi değil, birçok nedenden kaynaklanan bir davranıştır. (**)

Bir ülkede sürdürülebilir kalkınmanın sağlanabilmesi, ekolojik sürdürülebilirlik, ekonomik sürdürülebilirlik ve sosyal sürdürülebilirliğin birlikte sağlanmasıyla gerçekleşir. Kırsal alanda çalışan çocukların geleceğe yönlendirilmesi çalışmaları da sosyal sürdürülebilirliğin bir parçasıdır.

(*) "Yoksulluğun Çocuklar Üzerine Etkileri" www.ttb.org.tr/yoksulluk, 06.07.2003

(**) A.Gürhan Fişek, "Çalışan Çocuklara Sağlık Hizmeti Sunumu Türkiye Deneyimi" www.fisek.org.tr 03.06.2003

Ülkemizde kentsel yerlerde daha fazla çocuk bulunmasına rağmen çocuk işçiliği kırsal yerlerde yoğunlaşmıştır. 1999 Çocuk iş gücü anketine göre ekonomik işlerde çalışan çocukların %74'nün kırsal yerlerde oldukları gözlenmektedir. Ülkemizde tarım sektörü, çocuk işçiliğinde önemli bir yer tutmaya devam etmektedir.

Valiler ve kaymakamlar, gerek yaptıkları işin niteliği bakımından gerekse çalıştıkları alan ve yakın oldukları sosyal sınıflar bakımından kırsal kesimde yaşayan insanlarımızın problemlerini, çalışma koşullarını, geçinme şartlarını iyi bilen ve bu sorunları çözmek için eğitilen, meslek yaşamları boyunca da uygulamada eğitimleri gelişerek devam eden kimselerdir. Mülki idare amirlerinin özellikle kaymakamların iş başında en fazla zaman ayırdıkları, ilgi duydukları ve sorunlarla karşılaştıkları konuların başında okul ve eğitim konuları gelmektedir.

Ülkemizde çok fazla yazılıp çizilmemiş olsa da özellikle kaymakamların bir çoğunun köylerde yaşayan çocukların ve köylülerin sorunlarına yöneldikleri ve çözmek için, genel yönetimin usul ve yöntemleri dışında, farklı metotlar geliştirebildikleri söylenebilir. Eğer mülki idare amirleri ile köylerde çalışan çocukların geleceği için, bu amaçla çalışan diğer örgütler ve kuruluşlar bütünsel bir plan içerisinde işbirliğine geçebilirlerse ve bu işbirliği ülke genelinde de uygulanabilirse, vali ve kaymakamların bu konudaki olanakları da sorunun çözümü için kullanılabilirse gelecek yıllarda ülkemizin kırsal kesiminde çalışan çocuklarımızın geleceği için daha az endişe duyabiliriz.

Araştırmamızda önce ülkemiz kırsal alanındaki toplumsal yapı, mülkiyet sistemi, altyapı, eğitim durumu, çocukların sağlık ve yaşam koşulları ile çocukların okullara yönelik tutumları sorunun ortaya konması açısından ele alınacak, sonra, kırsal kesimdeki çocukların iş ve çalışma durumları, çalışma nedenleri, gelecekte beklenenleri ve mesleki yönelimleri değerlendirilecektir.

Bu değerlendirmelerin ışığı altında da kaymakam ve valilerin kırsal kalkınma çabalarına katkılarının bir uzantısı olarak kırsal kesimdeki çocukların geleceği için doğrudan değerlendirebilecekleri olanakları ve bu amaca yönelik işbirliğine girebilecekleri kurum, kuruluş ve meslek grupları ele alınacaktır.

I.KAVRAMSAL ÇERÇEVE

A.ÇALIŞAN ÇOCUK OLGUSU

Uluslararası Çalışma Örgütü tarafından, dünya üzerinde yaşları 5 ile 14 arasında değişen aşağı yukarı 250 milyon çocuğun hayatlarını kazanmak amacıyla çalıştıkları tahmin edilmektedir.

Hemen hemen bu sayının yarısı, 120 milyon çocuk, bütün yıl boyunca, her gün, gün boyu çalışmaktadır. Bu çocukların yüzde yetmiş gibi büyük bir çoğunluğu, tehlikeli ortamlarda ağır işçilik yapmaktadırlar. Söz konusu 250 milyon çocuğun 50-60 milyonu henüz 5-11 yaş arasındadır ve yaşları nedeniyle yaralanmalara karşı korumasız oldukları göz önünde bulundurulacak olursa, bunların tehlikeli ortamlarda çalıştıklarında neden zarar görecekleri kolayca anlaşılacaktır. Bilinenin dışında çok sayıdaki çocuk da gerçek kölelik koşullarında sömürülmektedir.(1)

Çocuk emeğine olan talep ve buna paralel çocuğun okula gitmesi gerekliliği konusundaki görüşler, Avrupa'da 19.yüzyılın sonlarında yoğunluk kazanmıştır. Çocuğun zaman ve enerjisine aynı oranda talip olan bu iki faaliyet alanı arasındaki yarışma, evrensel sonuçları olan bir tartışma başlatmıştır. Bazı çevreler, fabrikayı çocukları sokaktan kurtaran ve yetişkinliğe geçişlerini sağlayan önemli bir sosyalleşme süreci olarak romantize ederken; diğer bazıları, çocuğun fiziki ve entellektüel gelişimini olumsuz yönde etkilediği gerekçesiyle çalışanlarına karşı çıkarak çocukların yerlerinin okul olduğu görüşünü savunmuşlardır. Zaman içinde, ikinci görüş galip gelerek etik değerlere ve uluslar arası antlaşmalara temel olmuştur.

19.yüzyıl Avrupa'sında çocukluğun oluşmasına yol açan dönüşümler, dünyanın diğer yerlerinde farklılıklar göstermiştir. Geri kalmış ülkelerin küresel süreçlerle bütünleşmeleri bazen derece derece, bazen de ani olmuştur. Pazar ekonomisinin yayılması ile kır kent toplulukları ve formal/enformal sektörler arasındaki kurumlarda önemli çelişkiler ve farklılaşma meydana gelmiştir.

Böylece atadan kalma yöntemlerle yaşamlarını sürdüremez hale gelen kırsal haneler, yeni geçim stratejileri geliştirmek zorunda kalmışlardır. Çocuk emeği ise, çoğu kırsal aile için, geçim sıkıntılarını gidermede önemli bir olanak sağlamıştır.

(1)"Çocuk İşçiliğinin En Kötü Biçimleriyle Mücadele" **182 Sayılı ILO Sözleşmesi**, Türk-İş Yayınları Ankara, 2002, s.1,2

Çocuk işçiliğinin getirisi ekonomik açıdan önemsiz bir düzeyde olduğu durumlarda dahi, çocuğun çalışması, aile için bir “eksik boğaz” anlamına geleceği için tercih edilmektedir. Çocukların ekonomik zorunluğa bağlı olarak ev dışında çalışmaları, çoğu kez sosyo-kültürel değerlerce de pekiştirilmektedir. Zira, toplumsal cinsiyet rolleri, yaş hiyerarşisindeki konumların belirlenmesi, aile ya da topluluk dayanışma biçimleri vs. kişinin yaptığı işe göre tanınmaktadır. Ayrıca çocuğun çalışması genel olarak hanelerin geçim güvencelerinin yok olması, yani yoksulluk ve işsizlik nedenleri ile bir gereklilik haline geldiğine göre, bu çocuklar için okul zaten uzun vadeli bir seçenek olmaktan uzaktır. 20.yüzyılın ikinci yarısında, zorunlu eğitim çoğu toplumda temel bir vatandaşlık hakkı olarak tanımlana gelmiştir. İkinci bir gelişme ise aile fertlerinde örgütlenmiş olan üretim sistemlerinin çözülmesi ile hane halkı üyelerinin bireyler olarak emeklerini satma zorunda kalmalarıdır. Bu süreç içinde çocuklar pazarda talep edilen ucuz işgücü olarak aileleri için bir nakit kaynağı olmuşlardır.(2)

Bütün bu gerçeklerle ilgili gün geçtikçe artan duyarlılık, son yıllarda görülme miş bir küresel hareketi gündeme getirmektedir. Dünya üzerindeki bir çok hükümet, işçi, kuruluş, din kurumu, herhangi bir hükümete bağlı olmayan organizasyon ve bireysel olarak hareket etmeyi yeğleyen birçok insan, çocuk işçiliğine karşı savaş açmayı ve ilk adımda çocuk işçiliğinin en nefret uyandırıcı biçimlerini yok etmeye yardımcı olacak yeni ve daha etkin yollar bulmanın gerekli olduğunun bilincine varmışlardır. Bu olgu dünya çapındadır. Gerek kuzeyde, gerekse güneyde insanlar ve kuruluşlar söz konusu hareketten farklı derecede etkilenmişlerdir.

17 Haziran 1999’da, çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinin ele alınmaları ve yok edilmelerinin gerekliliği konusunda küresel bir fikir birliğine ulaşılmıştır. Yeni bir uluslar arası insan hakları anlaşması, “182 Numaralı Çocuk İşçiliğinin En Kötü Biçimleri Sözleşmesi,” Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından Cenevre’de benimsenmiştir.

Sözleşme, çocuk köleliği, zorla çalıştırma, uyuşturucu alışverişine aracılık etme, borç karşılığı çalıştırma, çocukların arazi ile birlikte alınıp satılmaları, fahişelik, pornografiye alet edilme ile birlikte tehlikeli ve sömürüye açık işlerin çeşitli türleri gibi uygulamaları da hedeflemektedir. Söz konusu sözleşme bu tür uygulamaların yasaklanmalarının ve yok edilmelerinin sağlanmasını acil bir konu olarak görmekte ve bunu gerçekleştirmek amacıyla da hızlı ve etkin ölçütler geliştirme çağrısında bulunmaktadır.

(2)Yakın Ertürk “Kırsal Çocukların Çalışma Alan ve Örüntüleri” Türkiye’de Çalışan Çocuklar Sorunu ve Çözüm Yolları, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1996, s.60

Çocuk emeğini kullanmak, aileler için bir tercih sorunu mudur, yoksa zorunluluk mu? Kırsal haneler hangi koşullarda ve ne ölçüde çocuk emeğinden yararlanma durumundadırlar?

Genel olarak çocuk sorununun, özel olarak da çocuk işçiliğinin sosyo-politika konusu olarak önem kazanması, geçimlik tarım ekonomilerinin sosyal-ekonomik dönüşüm süreçleri ile ilişkilidir. “Üçüncü dünya” ülkeleri ve gelişmiş sanayi toplumlarında farkı gelişim ürünleri gösteren bu tarihsel süreç, bir toplumsal kategori olarak çocukluğu da yaratmıştır. Çocuk işçiliği ise, bu gelişmelerin sonucunda ancak, bir etik sorun olarak toplumların gündemine gelebilmiştir.(3)

Çocuk işçiliğini ortadan kaldırmayı ya da çalışma koşullarını iyileştirmeyi istemek, sorununun çözümü için yeterli olmamaktadır. Zira sorun, bir vicdan ve toplumsal ahlak sorunu olmanın ötesinde bazı toplumsal kesimlerin yaşam mücadeleleri ile iç içe olan bir toplumsal olgudur. Bu nedenle her şeyden önce çocuk işçiliğinin toplumsal boyutlarını irdeleme ve anlama zorunluluğu vardır.

(3)Yakın Ertürk, a.g.e. s.59

B.TÜRKİYE'DE ÇOCUK İŞÇİLİĞİ SORUNU

Türkiye'de kırsal dönüşüm karmaşık ve uzun bir tarihe sahiptir. Ancak güncel gelişmeler açısından, özellikle 60'lı yıllarda "yeşil devrim" olarak nitelendirilen tarımda modernleşme girişimleri önem taşımaktadır. Tarımsal modernleşme, makineleşme ve daha sonra kimyevi gübre, geliştirilmiş tohum, ilaçlama gibi teknolojik yeniliklerin kullanımına dayalı entansif tarım ile sağlanmıştır.

Bu gelişmeler her ne kadar, bölgesel farklılıklar göstermekte is de, genel olarak Türkiye tarımsal yapılarının pazarla bütünleşmesini hızlandırmış ve tarımda nakite dayalı girdi kullanımını kaçınılmaz olmuştur. Entansif tarım, geleneksel üretim biçimleri içinde yaşamlarını sürdüren, özellikle küçük üretici ve topraksız köylüleri doğrudan etkilemiş, geleneksel yaşam koşullarını ve toprakla olan ilişkilerinin devamını zorlaştırmıştır. Böylece, kırsal aileler yeni geçim stratejileri geliştirerek değişime ayak uydurmaya çalışmışlardır. Bir taraftan insanın toprakla ilişkileri farklılaşırken, diğer taraftan da kırdan kente göç, uluslar arası işçi göçü ve mevsimlik göç gibi süreçler Türkiye'de hızla yayılan yaşam biçimleri haline gelmiştir. Bunun bir sonucu olarak ise işsizlik, gecekondulaşma, hızlı kentleşme, parçalanmış aile gibi yeni sorunlar toplumsal gündemi oluşturmuştur.(4)

Bu sorun; nüfus, eğitim düzeyi, ekonomik gelişim ve sosyal kalkınma kavramlarıyla doğrudan ilgilidir. Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından gerçekleştirilen Ekim 1999 Çocuk İşgücü Anketi.(5) Temel göstergelerine bakıldığında 63.416.000. olarak tahmin edilen Türkiye nüfusunun %2,4'ünü (16.088.000. kişi) 6-7 yaş grubu insanlar oluşturmaktadır. Türkiye genelinde 6-17 yaş grubu arasında bulunan 16.088.000. çocuğun içerisinde ekonomik faaliyette bulunanların oranı %10,2 (1.635.000.kişi) olarak tahmin edilmiştir.

Ekonomik bir faaliyette bulunan çocukların %61,8'ini erkekler; %38,2'sini ise kızlar oluşturmaktadır. Ekim 1999 Çocuk İşgücü Anketi sonuçlarına göre, 6-17 yaş grubu çocukların okula devam durumları incelendiğinde %78,8'lik bir devam oranı karşınıza çıkmaktadır. Çalışma nedenlerine bakıldığında çocukların ağırlıklı olarak hane halkı gelirin katkıda bulunmak amacıyla çalıştıkları görülmektedir. (%38.4) Bunu hane halkının ekonomik faaliyetine yardımcı olmak için çalışma durumu izlemektedir(%19.7).(6)

(4)Yakın Ertürk, "Patterns Of Child Labour In Rural Turkey" ILO Yayınları, Ankara, 1994.

(5)Ekim 1999 Çocuk İşgücü Anketi Sonuçları, DİE Yayınları, Ankara, 2000.

Türkiye, kırsal yerleşimden kentsel yerleşime ve tarımsal ekonomiden sanayi ekonomisine geçiş süreci yaşamaktadır. Başlıca kent merkezine göç trendi, sosyal destek ağının yetersizliği veya kent yaşamına uyum sağlayamama ile birleştiğinde, çocuk işçiliği daha fazla gündeme gelmekte, özellikle ailenin gelir düzeyini artırmak amacıyla sokaklarda ve marjinal sektörlerde çalışan çocukların sayısı belirgin bir şekilde artmaktadır.

Kırsal dönüşüm süreci içinde kır kent ve tarım/tarım dışı alanlarda gidip gelen toprağa bağlı/serbest dolaşan emek oluşarak, kırdan kente göç olgusunun tarımdaki düşük verimlilik karşısında beklenen düzeyin çok altında gerçekleşmesine olanak sağlamıştır. Bu durum, büyük ölçüde, hane içi iş bölümü sonucu bazı aile üyelerinin köy ve tarımdaki işleri yürütmeleri ile yetişkin erkek emeğinin tarım dışı alanlara kayması sayesinde oluşmuştur. Farklı yaş ve cinsiyetteki çocuk emeği ise, yetişkin kadın ve erkek emeği üzerindeki kısıtlayıcı sosyo-kültürel etkilerden görece olarak daha uzak olduğu için, gerek mekan içinde, gerekse işten işe dolaşımı kolay olmuştur. Bu durum, çocukların hem tarım hem de tarım dışı işgücünün önemli bir boyutunu oluşturmalarına neden olmuştur. Böylece, kırsal aileler kırsal dönüşüm sürecine ayak uydurabilmek için farklılaşan hane içi iş gücü ile, kır ve kent arasında gidip gelen, sürekli bir parçalanmışlığa, gurbetçiliğe, mahkum olmuşlardır. Bu durum, bir taraftan çocuk emeğini iş gücü piyasasına bağlamakta, diğer taraftan da kırsal topluluklar çocukluk ve eğitim gibi orta sınıf değerleri ile karşı karşıya gelmektedirler.

Böylelikle ailelerinden ve köylerinden uzak, ikincil ilişkiler içinde çalışmalarını kaçınılmaz hale gelen kırsal çocuklar, iş ilişkilerini normal konumların dışında hemşehricilik ilişkileri içinde kurmaktadır.(7)

Türkiye’de “Çocuk Emeği”ne yönelik en önemli çalışmalardan birisi, Uluslararası Çalışma Örgütü tarafından Türkiye’nin de içinde olduğu önce altı ülkede başlatılan “Çocuk Emeğinin Sona Erdirilmesi Uluslararası Programı”dır. Bu program ilk ortaya konduğunda çocuk işçiliğine karşı radikal bir bakış açısı içermesine rağmen başta Türkiye ve diğer beş ülke (Brezilya, Hindistan, Endonezya, Kenya, Tayland) bu hedefin ancak uzun erimli olabileceğini öne sürmüşlerdir. Ekonomik ve sosyal koşullar değişmeden çocuk emeği gerçeğini zorla değiştirilemeyeceği tezi benimsenmiş ve bu günkü iki aşamalı strateji uygulamaya konmuştur.

(6)Çocuk İşçiliğinin En Kötü Biçimleriyle Mücadele, **182 Sayılı ILO Sözleşmesi**, Türk-İş Yayınları , Ankara, 2002. s.2

Bunlardan ilkinde, “ kısa erimli ” program hedeflerinden söz edilmekte ve çalışan çocuklarının yaşamlarının kolaylaştırılması hedeflenmektedir. Çalışma koşullarının düzetilmesi, sağlık hizmetlerinin ulaştırılması, boş zaman etkinlikleri ve eğitim olanaklarının geliştirilmesi bunlar arasında sayılabilir.

İkinci aşama ise, temel hedeftir: Çocukların çalışma yaşamından uzaklaştırılması. Ancak bu “uzun erimde”, sosyal politikalarla desteklenerek, yoksulluğun, işsizliğin, sosyal güvencesizliğin üstesinden gelinerek yenilebilir. Kamuoyunun duyarlaştırılması, konunun tüm boyutlarıyla ortaya konulması ve çocukların çaresizliklerinin vurgulanması, bu hedefe ulaştırılmasında ilk adımlardır. Kısa erimli program hedefleri , aynı zamanda çocuklara eylem içinde haklarını tanıtarak, insan hakları belgelerinin kendilerine sunduğu çağdaş yaşam olanaklarını tanımlarını da sağlamaktadır.(8)

Ülkemizde çocuk emeği ile ilgili eylem programlarına bakıldığında çocukların meslek eğitimi sorunları, ücret karşılığı çalıştırılan çocukların sorunları, sokakta çalışan çocukların sorunları ve tarım kesiminde çalışan çocukların sorunları olmak üzere dört küme dikkati çeker. Çalışmamızdaki kırsal alanda çalışan çocuklar grubu dördüncü küme ile ilgilidir.

Yoksulluk, yetişkin işsizliği ve eğitim olanaklarına erişebilirliğin sınırlığı karşısında bir zorunluluk olan kırsal çocuk işçiliği, gerek geleneksel gerekse resmi denetim mekanizmalarının dışında, korumasız koşullarda sürüp gitmektedir. Bu bağlamda, çocuk işçiliğine yönelik politikaların istihdam ve eğitim gibi Türkiye'nin temel kalkınma sorunlarından bağımsız düşünölmeyeceği açıktır. Bu sorunların ise, yarın çözülemeyeceği de bir gerçektir. Oysa, çocukların beklemeye vakitleri yoktur. Zira yarın onlar artık çocuk olmayacaklardır.(9)

Bu durumda, çocuk işçiliği sorununa kısa ve uzun vadeli mütevazı ama gerçekçi hedefler çerçevesinde kademeli bir strateji ile yaklaşma zorunluluğu vardır.

(7)Yakın Ertürk, a.g.e. “Patterns Of Child Labour İn Rural Turkey” s..3

(8)A.Gürhan Fişek, “ Türkiye’de Çocuk Emeği Çalışmalarına Genel Bakış”
www.fişek.org.tr, 19.03.2003

(9) Yakın Ertürk, a.g.e. “Kırsal Çocukların Çalışma Alan ve Örüntüleri” s. 60

İL KIRSAL ALAN VE ÇOCUKLARIN DURUMU

A. KIRSAL ALAN ÖZELİKLERİ

1. Toplumsal Yapı ve Genel Durum

Kırsal alanda yaşam tarzı ve ekonomik etkinlikler, önemli ölçüde doğal üretim kaynaklarının kullanım ve değerlendirilmesine bağlıdır. Ekonomik, toplumsal, kültürel gelişimi süreci, görece olarak kente göre yavaş işlemektedir. Teknolojik gelişmenin yaşama ve üretime yansıma oranının görece olarak gecikmeli olduğu bir alan söz konusudur. Gelenek ve törelerin, yaşam biçimini ve kurallarını etkileme gücü fazladır. Yaşam biçimi ve tüketim kalıbı, görece gelenekseldir ve insan ilişkilerinde yüz yüzelik yaygındır.(10)

Devlet İstatistik Enstitüsü 1999 Çocuk İşgücü Anketi verilerine göre, 6-17 yaş arası ekonomik işlerde çalışan 1.635.000. çocuğun yarısından fazlası (%57,6) tarım sektöründe çalışmaktadır. Ailesi ile birlikte tarım sektöründe çalışan çocukların yanı sıra, başkalarının yanında çalışarak aile gelirine katkıda bulunan çocuklar da bulunmaktadır.(11) Tarımda çalışan çocukların bir kısmının faaliyet türü aile işçiliği şeklinde olduğu gibi, başkalarının yanında emeğini kiralamak sureti ile aile gelirine katkı sağlayan çocuklar da mevcuttur. Bu çocukların bir kısmını, sınırlı bir coğrafi bölgede, kırsal alanda ve özellikle yoksul orman köylerinde yaşayan ve yılın yaklaşık 4-5 ayını ailesinden ve köyünden ayrı olarak geçiren, emeğini başkalarına kiralarak aile gelirine katkı da bulunan çocuklar oluşturmaktadır.

2001 yılı "DPT çocuk Özel İhtisas Komisyonuna" göre genel tablo şöyledir: Kırsal kesimde hane başına ortalama nüfus 7,3'tür. Nüfusun %40'ı 0-14 yaş arasındadır. Okuma yazma oranı kadınlarda %30, erkeklerde %50'dir. 0-6 yaş arası çocuk ölümleri %35'tir.

İçme ve kullanma suyu yetersiz ve sağlıksızdır. Tarım arazileri, ormanın yok edilmesiyle elde edilmiştir ve %97'si dik eğimli ve şiddetli erozyona maruzdur. Evlerin çoğu ahşap ve yalıtımsızdır. Hayvancılıkta aile başına 4,5 büyükbaş hayvan düşmekte ve bunların %44'ünü iş hayvanları oluşturmaktadır. Hanelerin %70'inde aktif erkek gücü mevsimlik işçidir. 9-15 yaş arası erkek çocuklar çobanlık yapmak üzere kiralanmakta ya da ailelerine çalışmaktadırlar. Bu süre zarfında günlük çalışma süreleri 12-15 saat arasındadır.(12)

(10)"Kırsal Kalkınma" Özel İhtisas Komisyonu Raporu, DPT Yayınları
Ankara, 2002, s.2.

(11) "Çocuk İşgücü Anketi Sonuçları" D İ E Yayınları, Ankara 2000, s.4

(12) "Çocuk"Özel İhtisas Komisyonu Raporu, DPT Yayınları, Ankara, 2001, s..87.

Türkiye’de kırsal nüfus sürekli bir biçimde artmasına karşılık, genel nüfus içindeki oranı 1923’ten bu yana %76’dan %43’e düşmüştür. Kırsal kesimde artan nüfusun büyük bir kısmı, çok çeşitli nedenlerle başka yörelere göç etmesine karşın bu kesimde yaşayan nüfusun yoğunluğu artmış, kırsal alanların iş,istihdam ve beslenme gibi ekonomik kapasitelerini aşmış bulunmaktadır.

Hane, kırsal Türkiye’de en önemli sosyal kurumlardan biridir. Kırsal alanlarda saptanan yaklaşık 4,2 milyon hanede ortalama 6 kişi yaşamaktadır.

Nüfusun %35’ini meydana getiren küçük köy toplulukları, ekonomik ve sosyal yönlere yeterince gelişmemişlerdir. Bu topluluklar ilerlemek ve durumlarını iyileştirmek için gereken bilgi ve beceriden yoksundur.

Küçük toplum birimleri, bilimsel ve teknolojik gelişmeleri yakından izleyememektedir. Buralara henüz modern teknolojinin gerektirdiği örgütlenme ve iş bölümü girmemiştir. Halk ilkel yöntemlerle çalışmaktadır. Halk sağlığını koruyacak ve ulusal gücü sağlam tutacak önlemler yeterince alınmamıştır. Her yeni doğan çocuğun %4’ü aynı yıl içinde ölmekte, kırsal nüfusun yaklaşık %3’ü sürekli hastalıklardan rahatsız bulunmaktadır. Beslenme şekli bozuk,sağlık bilgileri yetersizdir.

Halkımız genellikle “*kadercilik ve günübürlük*” anlayışa göre yaşamını sürdürmektedir. Çeşitli olaylar onlarda güvensizlik uyandırmıştır ve kuşkuculuğu geliştirmiştir. Halkı yanlış inançlardan kurtarmak, toplumun doğru düşünme ve iyiyi, güzeli bulma, ayırma yeteneklerini beslemek ve geliştirmek gerekmektedir. Birçok vatandaş güzel sanatlardan, spor etkinliklerinden ve eğitsel eğlencelerden gereği gibi yararlanamamaktadır.

Çocukların büyük bir bölümü,kardeş sayısı oldukça yüksek aile ortamı içinde yetişirler. Anadolu kırsal yaşamında çok önemli bir sosyal yapı özelliği de ailenin erkek soyuna bağlı bir çizgi izleme durumudur. Akralalık, kişiler arasında çok çeşitli ve karşılıklı görev ve sorumluluğu içeren bir kurum niteliğindedir. Akralar, eğer aynı köyde oturuyorsa, genellikle eski geniş klan aile tipine özgü bir küme oluşturmaktadırlar.

Köy toplumunda kişilerin başkaları gözünde sosyal değer derecesi, kişinin ekonomik gücüne,siyasi önemine, ahlak kurallarına uyumluluğuna, biçimsel dini görevlerini yerine getirip getirmediğine ve ayrıca da bireyin yaşına bağlı olarak değişir.(13)

(13) Nurettin Yıldırak, **Toplumsal ekonomik durumları ve sorunları ile köy çocukları**, Ayıldız Matbaası, Ankara, 1990, s.28-33

2. İstihdam Durumu

Türkiye’de çalışan çocukların önemli bir kısmı tarım sektöründe istihdam edilmektedir. Tarım sektörü çocuk iş gücü kullanımı açısından hemen hemen hiçbir denetimin olmadığı bir sektördür. Sektörde ücretsiz aile işçiliğinin yaygın olması ve sektörün bugünkü yapısı nedeni ile denetim mekanizması kurulabilse dahi, bu denetimin işletilebilmesi oldukça güçtür. Bundan dolayı sektörde çocuk işçiliğine engellemeye yönelik politikalar üretmek, sanayi sektörüne göre daha güç görünmektedir.

Ülkemizde, 15 yaşın altında çalışan çocuklara, on yıllardır, sıklıkla rastlanmakta oluşu da bunu desteklemektedir. DİE’nin 1999 tarihli “Türkiye’de Çalışan Çocuklar” verilerine göre, ülkemizde 6-15 yaş arasında çalışan çocukların sayısı 1.008.019’dır. Bunların 597.646.’ı(%59,3)erkek; 410.373.’ı(%40,7)kızıdır. Bunlardan okula devam etmeyen kızların en büyük bölümü tarım sektöründe çalışmaktadır(%83,8). Erkeklerin de en büyük bölümü tarımda çalışmakla birlikte bu oran %55,7 ‘ye düşmektedir.

Tarım sektöründe çocuk istihdamının ana belirleyicileri köyün pazar ekonomisi ile bütünleşmesi, aile içi ilişkileri ve iş bölümü düzeyi ve ailenin gelir durumu ile üretim teknolojisidir. Çalışarak okula devam eden çocuk sayısı sektörde artmaktadır. Tarım sektöründe ücretsiz aile işçiliği ile yevmiyeli çalışmanın dışında bir başka çalışma biçimi de, kiralık çocuk işçi kullanımınıdır. Sektörde çalışan çocuklar açısından önemli bir sorun olan bu uygulama, bazı bölgelerde çocuğun başka bir aileye kiralanması şeklinde ortaya çıkmaktadır. Özellikle Karadeniz Bölgesin’de yaygın olan çocuk iş gücünü bu yöntemle çalıştırma biçimi, çocuğun çalıştırılmasının yanında ailesinden ayrılıyor olması, sorunu daha da önemli boyutlara taşımaktadır. Çünkü çocuğun ailesinin yanından ayrılması, onun psikolojik olarak çöküntüye uğramasına neden olmaktadır.(14)

DİE verilerine göre, Türkiye genelinde 6-14 yaş grubunda çalışan çocukların yaklaşık %77’si 15-19 yaş grubunda çalışan çocuk ve gençlerin yaklaşık %59’u tarım ve ormancılık alanlarında çalışmaktadır. Kırsal yerlerde 6-14 yaş grubunda ekonomik işlerde çalışan çocukların oranı, 1994’de %14,7 iken 1999’da %7,7’e düşmüştür. 1999’da ekonomik işlerde çalışan kız ve erkek çocukların oranında da 1994’e kıyasla yaklaşık yarı yarıya bir azalış söz konusudur. 1994’de %15,7 olan ekonomik işlerde çalışan erkek çocukların oranı, 1999’da %8’e, kız çocukların oranı ise, %13,5’ten %7,3’e düşmüştür.(15)

(14) “Çocuk İşçiliğinin Önlenmesi İçin Zamana Bağlı Politika ve Program Çerçevesi” Özel Taslak Raporu, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, ILO Yayını, Ankara, 2001, s.26-

(15) “Türkiye’de Çalışan Çocuklar” Devlet İstatistik Enstitüsü, ILO Yayını, Ankara, 1999, s.21

Veriler gösteriyor ki ÷lkemizde kırsal yerlerde ekonomik işlerde çalışan çocuk sayısı yıldan yıla hızla azalmaktadır; ancak bunun nedeni, bilinçli olarak çalışan çocukları çalışma yaşamından uzaklaştıran politikalar değil, tarıma ve tarımsal üretime ilginin azalmasıdır. Ürün cinsleri de tarımsal işlerde çalışan çocuklar açısından önemlidir. Kırsal yerlerde çalışan çocukları geleceğe yönlendirmek bakımından, yıldan yıla azalan bu oranın nedenlerini bulabilmek, çözümün önemli bir parçası olacaktır.

3. Mülkiyet ve Altyapı

Ülkemizde tarım işletmelerinin sayısı 1950 yılında 2,5 milyon, 1980'de 3,6 milyon, 1991'de ise yaklaşık 4 milyon olarak belirlenmiştir. Bu süre içerisinde tarım işletmelerinin sayısı %60 artmıştır. 20 dekardan daha küçük araziye sahip olan 1,3 milyon çiftçi ailesi bulunmaktadır. Bu aileler tüm toprak sahiplerinin %34,9'unu oluşturmaktadır.

Ailelerin %0,08'i 500 dekardan fazla toprağa sahip olup, torakların %14'ünün mülkiyetini kontrol etmektedir. Ülkemiz tarım işletmelerinin %56'sı dört ve daha çok parçalı arazilerden oluşmaktadır. Zaman içerisinde parçalılık durumu artmakta, verimli çalışma olanağı azalmakta ya da bulunmamaktadır. Köy yolu uzunluğu 1963'den beri on bir kat artarak 143 bin km'ye ulaşmıştır. 12 bin km. dolaylarında köyleri köy ve kentlere bağlayan asfalt yol bulunmaktadır. Hemen hemen bütün köylerde otomatik telefon bulunmaktadır. Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü verilerine göre köylerimizin % 73'ünde yeterli içme suyu bulunmaktadır. Ancak yeterlilik konusu oldukça tartışmalıdır. 1999 yılı verilerine göre elektriksiz köy bulunmamaktadır. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı verilerine göre kanalizasyona sahip olan köy sayısı 1950 olup, toplam köy sayısına oranı %5,5'tir.(16)

Köylerimizin önemli bir kısmı yüksek, eğimli, engebeli sahalarda kurulmuş olmaları ve köylerin birbirinden bağımsız ünitelerden oluşması, köylerimizin gelişmesini engelleyici faktörler arasındadır. Ülkemizdeki köylerin %70,7'si çeşitli derecelerde eğimli konumlarda kurulmuştur. Köylerimizin tamamına yakın kısmı kanalizasyon hizmetlerinden faydalanmamaktadır. Köylerimizin ulaşım tesisleri, nitelik ve nicelik açısından yetersizdir. Köy içme suyu şebekeleri köylerimizin büyük kısmında bulunmamaktadır. Elektrik ve telefon hizmetleri modernize edilmemiştir. Elektrik ve telefon kesintileri köylerimiz için halen önemli bir sorundur.

(16) Ertan Karabıyık, "Kırsal Alanda Çocuk İşçiliği" Türkiye Kalkınma Vakfı Yayını, Ankara, 2001, s.3

Ulusal televizyon kanallarının izlenmesi ile ilgili sorunlar yaşanmaktadır. Köy yerleşim alanı genişlemesi plansız olarak gerçekleşmektedir. Köylerimizde inşaatlar atadan kalma usullerle herhangi bir plana dayanmadan yapılmakta ve bu nedenle depremler köylerimiz için önemli risk içeren bir doğal afet olmaya devam etmektedir. Köylerin bağlı buldukları idari birim saptanırken coğrafi şartların dikkate alınmaması, köyün alt yapısını olumsuz etkilemektedir.(17)

Özellikle Türkiye'nin doğu ve güneydoğusunda yer alan köylerde gerek coğrafi gerekse toplumsal koşullar nedeniyle, herkes istediği yere ev yapıp mezra ya da köy kurmuş arkasından da devletten köyü için alt yapı oluşturmasını beklemişlerdir. Küçük ilçelerde bile onlarca köy olması yüzünden, devlet kış aylarında kar mücadelesi, yaz aylarında da köy yolu onarımını çoğu zaman köylülerin istediği gibi yapamamaktadır.

4. Eğitim Durumu

Okula devam durumu kent-kır ayrımında ele alındığında; kentsel yerlerde 1994'de %89,6 olan okula devam etme oranınının 1999'da %90,9'a yükseldiği, kırsal yerlerde ise 1994'de %82,5 olan bu oranın 1999'da %86'a yükseldiği dikkati çekmektedir.

Buna göre; 1999'da Türkiye genelinde 6-14 yaş grubundaki çocukların okula devam etme oranında gözlenen artışın, kırsal kesimdeki çocukların okula devam etme eğilimlerindeki artıştan ileri geldiği söylenebilir. Kırsal yerlerde özellikle kız çocuklarında okula devam etme oranında önemli bir artış dikkati çekmektedir. 1994'de kız çocuklar için %77,7 olan okula devam etme oranı 1999'da %82,7'e yükselmiştir. Erkek çocuklar için bu oran 1994'de %87 iken 1999'da %89,3 tür.

Ev işleri ile uğraşan çocukların okula devam etme oranı çok daha yüksektir. Ev işleri ile uğraşan çocukların 1994'de %82,4'ü ve 1999'da %87,2'si okula devam etmektedir. İncelenen dönemde ev işleri ile uğraşan çocukların okula devam etme oranında ama özellikle kırsal alandaki kız çocukların devamında genel bir yükselme eğilimi görülmektedir. Herhangi bir faaliyette bulunmayan çocuklar için okula devam eden oranı çok daha yüksektir. Bu oran çalışmayan çocukların 1999 yılında %92,9'u olarak gerçekleşmiştir.(18)

(17) "Kırsal Kalkınma" DPT, a.g.e. s.26.

(18) "Çocuk İşgücü Anketi Sonuçları" DİE, a.g.e. s.15-17.

Okuma yazma konusunda görülen kırsal-kente göre ve bölgelere göre farklılaşmalar, temel eğitime erişim konusunda da kendini göstermektedir. Erişim, doğudan batıya doğru artmaktadır.

Kırsal alanlarla kentsel alanlar arasında gözlemlenen farklılıklar, temel eğitimin ikinci basamağında daha da belirgindir. 12-14 yaş grubunu oluşturan kızların, ilköğretimin ikinci basamağını oluşturan 6, 7 ve 8 sınıflarda okullaşma oranları, kırsal alanlarda %67,3, kentsel alanlarda ise %79,8'dir. Bu oran erkek çocuklarda sırasıyla %82,2 ve %89,8'dir. Görüldüğü üzere, kentlerde bile %10 farklılık gösteren kız ve erkek çocukların temel eğitiminin ikinci basamağına devamı arasındaki fark, kırsal alanlarda daha da artmaktadır.

18 Ağustos 1997 tarihinde yürürlüğe giren 4306 sayılı kanunla, ilköğretim ve ortaokullar, ilköğretim okulları olarak bütünleştirilmiş ve böylece 8 yıllık kesintisiz eğitime geçilmiştir. Sekiz yıllık temel eğitimle birlikte okullaşma oranlarında artış gözlenmektedir.

Temel eğitim çağındaki özellikle kırsal kesimde yaşayan kız çocuklarının aile bütçesine katkı amacıyla çalıştırılmaları nedeni ile temel eğitime devam edememeleri, belirli özürli gruplardaki çocuklara özel eğitim hizmetinin sunulmaması, temel eğitimden ayrılmak zorunda kalmış çocukların eğitim sürecine döndürülmeleri ve bu çocuklara bir meslek kazandırılmaması, temel eğitim çağındaki çocukların önemli sorunları arasındaki yerini korumaktadır.

Okul öncesi dönemde, yeterli beslenme, kaliteli eğitim ve olumlu yaşama koşulları taşıyan toplumsal çevre, çocukların ilerki dönemleri için son derece önemli avantajlar sağlamaktadır. Ülkemizde, yerleşim yeri, bölgeler arası ve bölge içi farklılıklar, görece daha az gelişmiş bölgelerde yetişen çocuklar bu konularda dezavantajlı duruma düşürmektedir. Bu dönem çocuklarının bölgeler arası ve kentler arası farklılıklardan kaynaklanan olumsuzlukların giderilmesi ve ilköğretime hazırlanmalarında yardımcı olmak amacıyla Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından hazırlanan "Erken Çocukluk Gelişimi Destekleme Projesi" çerçevesinde 1999 yaz döneminde 4 ilde 3.000 çocuğa; 2000 yılında ise Ağrı, Batman, Bingöl, Diyarbakır, Hakkari, Iğdır, İstanbul, İzmir, Mardin, Muş, Siirt, Şırnak ve Van illerinde olmak üzere 13 ilde 5-6 yaş grubundan yaklaşık 10.000 çocuğa hizmet götürülmüştür.(19)

(19) "Ekonomik ve Sosyal Sektörlerdeki Gelişmeler" DPT Yayınları, Ankara, 2001, s.228

Köylerimizde yaşayan çocukların ailelerinin durumunu sergileyen yukarıdaki tablo, bu çocukların gelecekteki durumları açısından oldukça olumsuzdur. Özellikle her dört köyden birisinde içme suyunun olmayışı kanalizasyon sisteminin yetersiz ya da hiç olmayışı onların diğer çocuklara oranla yaşama daha sağlıklı adım attıklarını göstermektedir.

Kırsal kesimdeki çocukların okul öncesi dönemde, yaşama ve beslenme koşullarının kentte yaşayan çocuklara göre geride olduğu görülmektedir.

Temel eğitim çağındaki bu çocukların okula devam oranına bakıldığında köylerde ev işlerinde çalışan çocukların okula devam oranının tarımsal işlerde çalışanlardan daha fazla olmasına rağmen, kentte yaşayan çocukların okula devam oranı ile kıyaslandığında her iki grubunda kentlerdeki çocukların gerisinde kaldığı görülmektedir.

Kırsal kesimde çalışan çocukların gelecekte eğitilmiş insanlar olabileme şansları her iki nedenle de kentin gerisinde kalmaktadır.

B. KIRSAL ALANDA ÇALIŞAN ÇOCUKLARIN SAĞLIK VE EĞİTİM DURUMLARI İLE OKULA YÖNELİK TUTUMLARI

1. Çocukların Sağlık ve Yaşam Koşulları

Ülkemizde halen 11.878 köyde sağlık evi 4.927 köyde de sağlık ocağı bu sağlık merkezlerinin %43'ünde hekim, %60'ında gerekli sağlık personeli bulunmamaktadır.(20)

Kırsal Türkiye'de küçük yaştaki çocuklar için fiziki yaşam ve hijyen koşullarının elverişli olduğu pek söylenemez. Bunun doğal sonucu olarak da küçük çocuk ölüm oranları oldukça yüksektir.

Köy çocuklarının içinde yaşadığı bu kötü durum iki nedene dayanmaktadır. Birincisi kırsal kesimde yaşayan ailelerin genellikle ekonomik yetersizlikleri, sefaletleri ile bilgisizlikleri diğeri ise, kırsal kesimde hizmet veren sağlık personeli, kurum ve kuruluşlarının olağanüstü yetersiz oluşudur.

Çocuklarda görülen fiziksel özürlüer genellikle çevre koşullarından çok çocukların genetik niteliklerine dayanmaktadır. Doğumla görülen fiziki ve psikolojik ruhsal sakatlıklar, genellikle yakın kan akrabalarının birbirleri ile evlenme geleneğinden kaynaklanmaktadır. Kardeş çocukları arasında evlenme oranının kırsal kesimde %40 dolayında olduğu tahmin edilmektedir. Akraba evliliklerinde kırsal alanda doğan çocukların sağlıksız oluşları üzerinde hissedilir bir etkisi olduğu söylenebilir.

Kırsal kesimde yaşayan çocukların sağlıklarını yalnızca onların maddi zorlukları ve çocuklara uygulanan yanlış uygulamalar beliremez. Aynı zamanda çocuklara yaptırılan sakıncalı işler, eksik beslenme gibi sorunlar da onların sağlıklarını bozan öğeler içinde incelenebilir. Çocukları sakat bırakan ya da onlara çeşitli açılardan zarar veren çok çeşitli işlerin, ancak yıllar sonra farkına varılabilir. Yalnızca iş kazaları ve bazı meslek hastalıkları sonucu meydana gelen sakatlıklar ve arızalar hemen belli olabilir. Sakıncası çocuk üzerinde yıllar sonra ortaya çıkan çocuk işleri nedeni ile oluşan sakatlanmalar ve kalıcı zararlar ancak doktor muayenesi ile tam olarak kesin bir biçimde saptanabilir.(21)

(20) Ertan Karabıyık, a.g.e. s.3.

(21) Nurettin Yıldırak, a.g.e s.36-41.

Bugün kırsal kesimde yaşayan çocukların önemli sayılacak bir bölümü yoksul ve sağlıklı bir ortamda bulunmaktadır. Beslenmeleri yetersiz ve dengesiz, hijyen kuralları işletilmemekte ve sağlıkla ilgili önlemler bilinmemektedir.

Okul öncesi dönemde, yeterli beslenme, kaliteli eğitim ve olumlu yaşama koşulları taşıyan toplumsal çevre, çocukların ileri dönemleri için son derece önemli avantajlar sağlamaktadır. Ülkemizde, yerleşim yeri, bölgeler arası ve bölgeler içi farklılıklar, görece daha az gelişmiş bölgelerde yetişen çocukları bu konularda dezavantajlı duruma getirmektedir.(22)

6-17 yaş gurubunda çocuk bulunan hane halklarında bazı konut kolaylıklarına ilişkin oranlar incelendiğinde, hanelerin %80,6'sının oturduğu konutta ev içinde tuvalet bulunmamaktadır. Bu oran kırsal yerler için %62,2'sidir. Borulu su sistemi mevcut olan konutlarda yaşayan hanelerin oranı %89,6'dır. Bu oran kırsal yerler için %80,6'dır. Oturduğu konutta kalorifer olan hanelerin oranı özellikle kırsal yerler için oldukça düşüktür. Türkiye genelinde %13,3 olan bu oran, kentsel yerlerde %20,3, kırsal yerlerde %1,5'tir.(23)

Türkiye'nin kırsal kesiminde yaşayan çocukların; özellikle sağlık hizmetlerinin yetersizliği, sağlık önlemlerinin ailelerce bilinmeyişi, tuvalet ve hijyen eğitimlerinin ve olanaklarının yetersizliği, akraba evliliklerinin ve köy içi evliliklerinin yaygınlığı, çocuklara bedenlerine aykırı işlerin denetimsiz yaptırılması, beslenmelerinin deniz ürünlerinden uzak kapalı ekonomiye ve tahıla dayalı gıdalardan kaynaklanışı yüzünden; bedensel olarak, kentli akranları kadar geleceğe hazır olmadıkları söylenebilir.

2. Eğitim Koşulları ve Okulları

Milli Eğitim Bakanlığı verilerine göre 33.607 kırsal yerleşim biriminde ilk-öğretim okulu, 515 yerleşim biriminde ise lise bulunmaktadır. Ancak bu okullarda öğretmen açığı ve donanım yetersizliği vardır. Özellikle İç ve Doğu Karadeniz ile Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde kırsal alanlardaki okullarda birleştirilmiş sınıflar oldukça yaygındır.

(22) "Ekonomik ve Sosyal Sektörlerdeki Gelişmeler" DPT, a.g.e. s.228.

(23) "Çocuk İşgücü Anketi Sonuçları" DİE, a.g.e. s.39-41.

Eğitim sisteminden ekonomik nedenlerle zorunlu olarak kopan çocuklar daha çok toplumun yoksul katmanlarını oluşturan kır kökenli ailelere mensupturlar. Bu ailelere mensup kız çocukları, evlenme yaşına,köyde, tarımda,"ücretsiz aile işçisi" konumunda çalışarak, ya da kentte "evde" beklemekte; erkek çocukları ise erken yaşta çalışma yaşamına yönlendirilmektedir. 1990 Genel Nüfus Sayımı verileri, 12-19 yaş grubuna dahil büyük çoğunluğu kentlerde olan yaklaşık 1,2 milyon genç kızın eğitim sistemi ve iş yaşamı dışında kaldığı ve "evde" olduğunu göstermektedir.(24)

Kırsal alanda araç, gereç yönünden eksik okul donanımı öğretimi aksatmaktadır. Eğitim ve öğretim programlarının gereğinden fazla yüklü ve ağır olması nedeni ile arzu edilen nitelikte ders yapılmamaktadır.

Köylülerin çocuklarını düzenli olarak okula göndermeyişleri, bu nedenle yasaların uygulanmadığı görölmektedir.

Diğer taraftan birkaç sınıf birleştirilerek tek bir oda ve tek bir öğretmenle eğitilmeye çalışılması, kırsal kesimdeki çocukların en önemli eğitim sorunlarındanır.

Ülkemizin birçok bölgesinde taşınalı eğitim sistemine geçilen köylerde öğretmenler il ya da ilçe merkezine gidiş geliş yaptıkları gibi taşınmayan köy okullarının öğretmenlerinin de son yıllarda "köyde ikamet etmeme" oranı hızla artmaktadır.

Öğretmenlerce bunun sebebi olarak, köydeki sosyal-kültürel olanaksızlıklar gösterilmektedir. Öğretmenin köyde oturmaması, diğer yandan köylü ile yakın ilişkiler kurmasını ve köylüleri etkiliyebilmesini güçleştirmektedir.

Köy halkının okula yönelik ilgisi ile öğretmenlerin aynı köylü olup olmaması arasında sıkı bir ilişki vardır. Köy dışından gelen öğretmenler halkla yakın bir ilişki kuramamakta ve okula özel durumlar hariç yabancılaşmaktadır.(25)

(24) Ertan Karabıyık, a.g.e. s.4.

(25) Nurettin Yıldırak, a.g.e. s.102

Özellikle Türkiye'nin Doğu ve Karadeniz bölgeleri, ülkenin diğer bölgelerindeki koşullarına göre daha elverişsiz bir coğrafi yapıya ve iklim şartlarına sahiptir. İlkokulda çocuğunu okutan bir veli, ilkokulu bitirdikten sonra çocuğunu merkezdeki ilköğretimin ikinci kademesine ve orta öğretim kurumlarına gönderme olanağı bulamamaktadır. Ekonomik durumu iyi olsa bile ağır kış koşulları, köy yollarının uygunsuzluğu, ulaşım sorunu yüzünden eğitim ve öğretim olanaklarından yoksun kalmaktadır.

Zaman zaman köy dışından gelen öğretmenlerin aynı köyde diğer öğretmenlerden daha etkili ve daha uygulamacı olduğu görülmektedir. Bunun nedeni de bu öğretmenlerin "hemşehri" öğretmenler gibi köylülerle ekonomik, çıkarsal ilişkilerinin olmayışı, Anadolu'da dışarıdan geleni misafir görme ve saygı gösterme anlayışı gibi nedenlerle ya da her konuda olduğu gibi elindeki değerini bilmeme gibi nedenlerle açıklanabilir.

3. Taşınabilir Eğitim Sistemi ve Köy Çocukları

Taşınabilir ilköğretim ; nüfusu az ve dağınık yerleşim birimlerinden, ilköğretim okulu bulunmayan ya da birleştirilmiş sınıf uygulaması yapan ilköğretim okullarındaki öğrencilerin, taşıma merkezi ilköğretim okullarına günü birlik taşınarak öğrencileri fırsat eşitliğinden yararlandırmak ve onlara daha nitelikli öğrenim olanağı sağlamak amacıyla yapılan bir uygulamadır.

İl milli eğitim müdürlükleri, taşıma kapsamına alınacak yerleşim birimleri ile taşıma merkezi ilköğretim okullarının seçimini planlamakta ve ödenek gereksinimini MEB'e bildirmektedir.

Taşınabilir eğitime başlamadan önce bir yörede, merkez ilköğretim okulları seçilir. Merkez ilköğretim okullarının seçilmesinde de öğrencisi taşınacak okul ve yerleşim birimlerine göre daha merkezi durumda olması, bünyesinde en az sekiz dersliğin bulunması veya fiziki kapasitenin sekiz yıllık zorunlu ilköğretime yeterli olması, merkez ilköğretim okulunun bulunduğu yerleşim biriminin çevre köylerle ulaşım olanaklarına sahip gelişmeye uygun ve nüfusunun artıyor olması, öğretmen ve ders araç-gerecinin yeterli olması, sosyal ve kültürel etkinliklere uygun ortamların bulunması özellikle aranmaktadır.

Daha sonrada öğrencisi taşınacak okul ve yerleşim birimleri seçilir. Öğrencisi taşınacak okul ve yerleşim biriminin özellikleri, öğrencisi taşınmalı ilköğretimin kapsamına alınacak okul veya yerleşim biriminin seçiminde; köy ve köy altı yerleşim birimlerinde okul bulunmaması, doğal afet ve başka nedenlerle okul binasının kullanılmayacak derecede hasarlı olması, 1-3.sınıflarda toplam öğrenci sayısının 15'den az olması, köy ve köy altı yerleşim birimindeki ilköğretim okulunda 4-8.sınıflar için yeterli sayıda derslik bulunmaması ve bu sınıflardaki toplam öğrenci sayısının 60'dan az olması, öğrenci taşınacak okul ve yerleşim biriminin, taşıma merkezi ilköğretim okuluna uzaklığı en az 2,5 km. olması, taşınan öğrencilerin belediye sınırları dışında oturuyor olması veya içinde olmakla birlikte taşıma merkezi ilköğretim okuluna olan uzaklıklarının 2,5 km.den fazla olması ve il milli eğitim müdürlüğünün uygun görmesi özellikleri aranmaktadır.

4306 sayılı yasa gereğince 6-8 sınıf öğrenciler için taşınmalı ilköğretimin yaygınlaştırılması ve çağ nüfusunun zorunlu ilköğretimden geçirilmesi kararlaştırılmıştır. Zorunlu öğrenim çağında bulunan çocukların okullaşması yönünde hızlı bir gelişme sağlamak için yurt genelinde taşıma merkezli okulların sayıları artırılarak bu uygulamanın yaygınlaştırılmasına önem verilmektedir.

Taşınmalı ilköğretim kapsamındaki öğrencilerin öğlen yemekleri devlet tarafından karşılanmaktadır. Sosyal Yardım Projesiyle dar gelirli ailelerin ilköğretimde okuyan çocuklarının okul giysileri, ders kitapları ve kırtasiye gereksinmelerinin devlet tarafından karşılanmasına devam edilmektedir.(26)

Taşınmalı eğitim sisteminin ülkemizin kırsal bölgelerinde yaşayan çocukları için yararlı mı yoksa zararlı mı olduğu halen tartışılmaktadır.

Bu sistemin başlatılmasında en büyük gerekçe "Eğitimde Fırsat Eşitliğinin Sağlanması" ve "nitelikli öğretimden bütün öğrencileri yararlandırabilmektir." neden ise, köylerdeki öğrenci sayısının günden güne azalması ve uzak yerleşim birimleridir.

Sistemin sorunları olarak da, öğrencilerin yolda geçirdiği süreden duyduğu rahatsızlık ve sıkıntılar, gittiği okullarda gruplaşmalarla karşılaşması, öğrencinin gittiği okula karşı yabancılaşması sayılabilir.

(26) "2001 yılı başında Milli Eğitim" MEB Yayınları, Ankara, 2001, s.48-49.

Eğer cumhuriyetin ilk yıllarında uygulamaya çalışılan ve kısa süre de Türkiye nin kırsal kesiminde etkinlik ve varlık gösteren, köy çocuklarını geleceğe devletin seferberliği ile hazırlayan “Köy Enstitüleri” varlığını ve işlevini günümüzde de sürdürseydi, bugün taşımalı eğitim sisteminde de gerekçe olarak adı geçen “fırsat eşitliğinin” yanı sıra köy çocuklarının daha nitelikli ve çağdaş koşullarda eğitildiğini, eğitimin yanı sıra diğer alanlarda da hem doğrudan çocuklara hem de anne babalarına ülke koşullarına göre yaşam koşullarında da bir artışın sunulduğu görülebilirdi.

4. Çocukların Okula Yönelik Tutumları

“Ekim 1999 Çocuk İşgücü Anketi” sonuçlarına göre Türkiye genelinde 6-17 yaş gurubundaki çocukların %78,8’nin okula devam ettiği görülmektedir.

6-17 yaş gurubundaki çocukların okula devam etme oranları incelendiğinde; kırsal yerlerde bu oranın %74,2’e düştüğü görülmektedir. Okula devam etme oranı, erkek çocuklar için kırsal yerlerde %79,5; kız çocuklar ise %71,1’dir. Erkek çocukların okula devam etme oranı kız çocukların okula devam etme oranından daha yüksektir.

Kırsal bölgelerde bu oranın kızlarda düşük olmasının nedenleri arasında; Kız çocuklarının geleneksel yaklaşımla evlendirilip kocalarının bakacağı inancı, annelerinin küçük yaşta beri kız çocuklara el işi çeyiz hazırlama konusunda psikolojik baskısı, küçük kardeşlerine bakıcılık yaptırma, ilk beş yıllık eğitim sonrası ikinci kademenin köylerde olmayışı yüzünden kız çocuğunun dış etmenlerden korunmak istenmesi, kız çocuğunu ilçeye ya da başka yerleşim yerine tek başına göndermeme, özellikle güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgelerinin kırsal bölgelerinde kızların rızası dışında erken evlendirilmeleri, kız çocuklarının bu bölgelerde erken yaşta gelin olabilecekleri şeklinde motive edilmeleri sayılabilir.

Yaş gruplarına göre okula devam etme oranı kent-kır ayrımında incelendiğinde; yaş gurubu büyüdükçe okula devam etme oranında gözlenen düşüş kırsal yerlerde çok daha belirgin olduğu dikkati çekmektedir. Kentsel yerlerde 6-11 yaş grubu için %91,7 olan okula devam etme oranı, 12-14 yaş gurubu için %84,9’a, 15-17 yaş grubu için %60’a düşerken; kırsal yerlerde 6-11 yaş gurubu için %91,8 olan bu oran 12-14 yaş grubu için %74,6’a, 15-17 yaş grubu için ise yarıdan fazla bir azalışla %36,9’a düşmektedir.

Türkiye genelinde 6-17 yaş grubundaki okula devam etmeyen çocukların, okula gitmeme veya okulu yarıda bırakma nedenleri incelendiğine; bu nedenler içinde ilk sırayı %30,8 ile çocuğun okula ilgi duymaması, ikinci sırayı ise %23,7 ile okul masraflarının yüksek olması almaktadır. Bu nedenler içinde uygun okulun olmaması %9,7, ailesine ev işlerinde yardım etmek zorunda olması %7,6'lık bir paya sahiptir.

Okula devam etmeyen çocukların, okula gitmeme veya okulu yarıda bırakma nedenleri incelendiğinde de ; ilk sırayı %32,1 ile çocuğun okula ilgi duymaması, ikinci sırayı ise %18,7 ile okul masraflarının yüksek olması almaktadır.

Kırsal yerler bazında 6-17 yaş gurubundaki çocukların okula gitmeme veya okulu yarıda bırakma nedenleri cinsiyet ayrımında incelendiğinde; kız ve erkek çocuklar için gene ilk iki sırayı “ okula ilgi duymama” ve “okul masraflarının yüksek olması” almaktadır. (27)

Ancak kırsal kesimde yaşayan çocukların okula ilgi duymaması, kentsel alanda yaşayan çocukların ilgisizliğinden farklıdır. Köy çocukları okula devam edilmesi durumunda hayalleri ve beklentileri açısından umutsuz ve kısır düşüncelere sahiptir çünkü önlerinde örnek model ya hiç yoktur ya da yok denecek kadar azdır.

Son yıllarda okul masraflarının yüksek olması, gerekçe olmaktan çıkacağına benzemektedir. Devletin kitapları bedava dağıtması ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarından özellikle kırsal bölgelerde giyecek ve kırtasiye masraflarını karşılaması nedeniyle artık öğrenci velileri bu gerekçeyi kullanamaz duruma gelmişlerdir.

Her altı yaşını dolduran çocuk, sağlık koşulları el verdiği takdirde ilkokula devam etme zorundadır. Yaklaşık bir milyon okul çağında bulunan çocuk, oturdukları, yaşadıkları yerde okul bulunmaması nedeni ile okuyamamaktadır. Kırsal kesimde okul yaşamı çocuklar için çok çeşitli zorlukları, yoklukları içerir. Özellikle ailelerin yardımı, ilgisi olmadıkça köy çocuğu çok çeşitli yokluklar ve zorluklar içinde eğitimini sürdürmek zorunda kalır.

Köy okulu ile ilgili sorunların başında öğretmen yetersizliği gelir. Yasalara göre her köy yerleşimlerinde bir ilkokulun bulunması zorunludur. Fakat devletçe öngörülen yasal zorunluluk, yöresel mali zorluklar ve okul çağında bulunan çocuk azlığı nedenleriyle yerine getirilmemiştir.

(27) “Çocuk İşgücü Anketi Sonuçları” DİE, a.g.e. s.35-36

Eđitim dűzeyi yűnűnden genç kuřađın durumunun daha iyi olduđu gűrűlebilir. űnkű son yıllarda hemen hemen kırsal kesimde yařayan çocukların bűyűk bir kısmı ya buldukları, ya da oturma yerine yakın bir yerde okula gitme olanađını bulabilmektedirler. Ayrıca deđiřen kořullar kűy toplumunun okula bakıř acısını da deđiřtirmiř, okulu çocukları için vazgeçilmez bir eđitim kurumu olarak gűrmeye bařlayan ana ve babalar çocuklarını bu yűnde motive etmeye de bařlamıřlardır.(28)

Zaman zaman okumak isteyen çocukların fiziki altyapı ve cođrafi kořullar yűzűnden okutulmamaları, zaman zaman da kırsal kesimin bűyűk kısmında yaygın olan geleneksel ve dini anlayıř, çocukların okula karřı tutumlarını olumsuz etkilemektedir.

Kırsal bűlgelerde her nasılsa okuyabilmiř kimselerin bűlgeye genellikle geri dűnmeyiřleri, kűy çocuklarının kafasında okul sonrası sadece birkaç meslek grubunu tanıyabilmeleri, ailelerinde ya da kűylerinde olumlu űrnek bulamayıřları, çocuklarda eđitime devam konusunda olumsuz etki yaratmaktadır. Bu konuda űzellikle kűy okullarında űđretmenler tarafından, űđrencilere deđiřik meslek gruplarını tanıtıcı etkinlikler ve çalıřmalar yapılabilir

Zorunlu eđitim çađındaki her dűrt çocuktan birisinin okula devamsızlıđının gűrűldűđu Tűrkiye'nin kırsal kesiminde vali ve kaymakamlarımızın kendi bűlgelerinde eđitimle ilgili plan, proje ve sorumluluklarını tekrar gűzden geçirmelerini ve bu çocukları okuldan uzak tutan nedenleri yok edebilmek için eđitimci ve sosyal plancılarla iřbirliđi alinde çalıřmaları,sorunun özűműnde etkili olacaktır.

C. KIRSAL ALANDAKİ ÇOCUKLARIN İŞ VE ÇALIŞMA DURUMLARI VE İLERİYE DÖNÜK BEKLENTİLERİ

1.Yasal Çerçeve ve Uygulama.

Türkiye, çocuk iş gücüne yönelik olarak alınan uluslar arası kararlara, hızla uyum gösteren bir ülkedir. Nitekim 1989 tarihinde BM tarafından kabul edilen Çocuk Hakları Sözleşmesi (ÇHS),1990 tarihinde TBMM'de onaylanmıştır. Türk iş mevzuatında ILO tarafından kabul edilen kıstaslar kendisine kolaylıkla yer bulmuş, bu gelişmeden çocuk iş gücüne yönelik yapılan düzenlemelerde hak ettiği payı almıştır.(29)

Çalışan çocuklara mevzuatımızı yönlendirici nitelikteki en önemli temel hukuk kuralı Anayasamızın 50. maddesidir. Yasa,"Kimse ... yaşına uymayan işlerde çalıştırılmaz" "Küçükler ... çalışma şartları bakımından özel olarak korunurlar" hükümleri ile, çocukların çalışma koşullarını düzenlemiştir. 4857 sayılı yeni iş yasanın 71.maddesine göre, on beş yaşını doldurmamış çocukların çalıştırılması yasaktır. Ancak, on dört yaşını doldurmuş ve ilköğretimi tamamlamış olan çocuklar, bedensel, zihinsel ve ahlaki gelişmelerine ve eğitime devam edenlerin okullarına devamına engel olmayacak hafif işlerde çalıştırılabilirler.

Çocuk ve genç işçilerin işe yerleştirilmelerinde ve çalıştırılabilecekleri işlerde güvenlik, sağlık, bedensel, zihinsel ve psikolojik gelişmeleri, kişisel yatkınlık ve yetenekleri dikkate alınır. Çocuğun gördüğü iş onun okula gitmesine, mesleki eğitiminin devamına engel olamaz, onun derslerini düzenli bir şekilde izlemesine zarar veremez.

On sekiz yaşını doldurmamış çocuk ve genç işçiler bakımından yasak olan işler ile on beş yaşını tamamlamış, ancak on sekiz yaşını tamamlamamış genç işçilerin çalışmasına izin verilecek işler, on dört yaşını bitirmiş ve ilk öğretimini tamamlamış çocukların çalıştırılabilecekleri hafif işler ve çalışma koşulları Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından altı ay içinde çıkarılacak bir yönetmelikle belirlenir.

Temel eğitimi tamamlamış ve okula gitmeyen çocukların çalışma saatleri günde yedi haftada otuz beş saatten fazla olamaz. Ancak, on beş yaşını tamamlamış çocuklar için bu süre günde sekiz ve haftada kırk saate kadar artırılabilir.

(29) Ömer Faruk Çolak, **Küreselleşme Beşeri Sermaye ve Çocuk İşgücü** TİSK Yayını, Ankara, 1998, s.52-53.

Okula devam eden çocukların eğitim dönemindeki çalışma süreleri, eğitim saatleri dışında olmak üzere, en fazla günde iki saat ve haftada on saat olabilir. Okulun kapalı olduğu dönemlerde çalışma süreleri yukarıda birinci fıkrada öngörülen süreleri aşmaz.

Türkiye’de çocukların iş durumlarını düzenleyen yasalar, uluslar arası koşullar içinde ele alınıp incelendiğinde, Avrupa ülkeleri içinde en geri durumda olduğu görülür. Çocuk çalışmaları ile ilgili uluslararası anlaşma gereği bir çok Avrupa ülkesi, asgari çalışma yaşını 15,11 ülke ise 16 olarak belirlemiştir. Türkiye’de ise çalışma yaşı, Umumi Hıfzıssıhha Yasası’na göre en az 12 olarak kabul edilmiştir. Fakat İş Yasası’nda bu sınır 15, “Ağır ve Tehlikeli İşler Tüzüğüne”göre ise 18’dir. Üretim alanlarına, ekonomik sektörlere göre yaş sınırlarının 12-18 arasında değiştiğini görmekteyiz.

Türkiye’de tarım sektöründe çalışma yaşı altıya kadar düşebilmektedir. Çocuklar yaşlarına göre çobanlık, sebze, meyve, endüstriyel tarım ürünleri toplama, odun yığma, harmana yardım etme gibi çeşitli işlerde uzun çalışma süreleri boyunca çalıştırılabilmekte ve yaşı bu kadar düşmesi de okula devamlılığı azaltmaktadır.

Türkiye’de geçerli iş yasalarına göre hiçbir işveren okulla ilişkisi olan çocukları çalıştıramaz. Bu durum İş Yasası’nın 29. maddesinde açık bir biçimde yer almıştır. Ayrıca çocukların herhangi bir kişi himayesinde ve fiziki güçlerin üstünde bir işte ve sağlık koşullarına aykırı tehlikeli olan diğer işlerde çalıştırılmaları veya bu işlere katılmaları ile yapılan üretimlerden, zehirli maddeleri işleyen endüstri kollarında çalışmaları kesinlikle yasaklanmıştır. Yasadaki “okulla ilişkisi olan çocuğu hiçbir işveren çalıştıramaz” hükmüne rağmen bu işverenin aile olması halinde ne olacağına ilişkin hüküm yoktur. Yasa” Zehirli Endüstri “ kollarından bahseder; ancak tarım işlerinde çalışan çocukların tarımsal ilaçlama işlerinde çalıştırılmasının yasaklandığına dair ve Borçlar Yasasında ve İş Yasasında hüküm yoktur. Ayrıca okula devamını engelleyen işlerde çalıştırılması yasa dışı olarak kabul edilmiştir. Gerçeklerle yasalarda öngörülen haklar birbirine uymamaktadır. Yukarıda açıklamaya çalıştığımız koşullarla, kırsal kesimdeki çocukların iş koşullarının büyük oranda benzerlik içinde olduğu söylenebilir. Kırsal kesimde tarımsal işler, sosyalleşmenin bir parçası ve geleneksel el işlerinin çocuklara öğretilmesinin bir yolu ve aracı olmasına karşın, çocuk işlerinin ILO standartlarına uyup uymadığı araştırılmalı ve denetlenmelidir. Çünkü, çocuk işleri köy yaşamının sürekliliğini sağlayan en önemli dayanaklardan biridir. Bu da; belli yaşa gelinceye kadar, kolay ve fazla zaman gerektiren hayvan gütmeye gibi işlerde çalıştırılarak çocuklara benimsetilir.

Benzer bir anlayış ve yöntem el sanatları ile ilgili küçük işletmelerde de geçerlidir. Bu konularda çocukların eğitiminin pek kolay olduğu söylenemez. Ücret karşılığı çocuk işlerinin bunların dışında değerlendirilmesi gerekir.

Çocukluğunda tarım sektöründe çalışanlar üzerinde yapılan bir araştırmada, işe başlama yaşının, ürünün çeşidine göre farklılık gösterdiği ve erkek çocuklarının ortalama 14 yaşında mevsimlik işçi olarak gurbete çıktığı saptanmıştır.

Öte yandan ortalama 12,6 yaşında çalışmaya başlayan erkek çocuklarının genellikle kırsal kökenden geldikleri görülmektedir. Erkek çocukları, özellikle kırsal yaşamdaki monotonluktan ve gelecek beklentilerinin sınırlı yetersiz olmasından ötürü, kentsel alana kaydıklarını belirtmektedirler. Kızlar için ise böyle bir fırsattan söz etmeye olanak yoktur. Onlar ancak, babalarının ya da kocalarının izinden kentsel alana kayabilmekte, o tarihe kadar da tarım işlerinde çalışmaktadırlar. (30)

Çocukların yaptığı işler sırasıyla yardım etmek, çapa, hayvan gütmek, eşya taşıma, yakacak toplamak, su taşımak, harman, traktör sürmek ve tarlaları beklemek gibi işleri saymak mümkündür. Yaşla iş arasındaki ilişki ve bağlılık düzeyi, elde edilen materyalden çıkarılamamıştır.

2. Uğraşı Alanları ve Çalışma Nedenleri

Kırsal kesimde pazar için üretim yapan aileler dışındakilerde de çocuk iş gücüne gereksinim duyulmaktadır. Sosyal güvenlik, sigorta vb. örgütler tüm kırsal aileleri kapsamadığı için, anne,babanın yaşlılığındaki sorunları da aile kurumu içinde giderilmektedir. Kırsal ailede çocuktan, anne-babaya kaynak aktarımı gerek, çalışma koşulları gerekse değer olarak uzun yıllara dayandığı için sistem içinde fazla bir eleştiri almamaktadır. Böylesi değerler bütünü içinde işleyen sistemde bir yandan doğurganlık yüksek düzeyini korumakta, bir yandan ise kırsal nüfusun çağdaş koşullarını uygun şekilde yetişmesine aile, firma ölçeğinde gerekli yatırımı yapmamaktadır.(31)

(30)A.Gürhan Fişek, a.g.e. "Çocuk İşçilerin Mediko Sosyal Sorunları" s.14

(31)Mümtaz Peker, "Çocuk İstihdamı Üzerine Bir Deneme"

www.fisek.org.tr/017.php 18.05.2003

Kızların yaptıkları işleri ise şu şekilde sıralamak mümkündür: Çamaşır ve bulaşık yıkamak, sağım, hasatta yardım etmek, su taşımak, çapa yapmak, küçük çocuklara bakmak, dikiş, yakacak toplamak, harman, eşya taşımak, hayvan gütmek, taşımada yardımcı olmak, tarla bekçiliği, halı veya kilim dokumak gibi. Küçük kızlar daha çok tarım işlerinde özellikle küçük çocukların bakım işlerinde çalıştırılırlar.

Erkek çocukların çoğu ev işlerinde evdekilere yardım ettikleri halde esas iş alanları daha çok tarımsal işlerle ilgilidir. Kız çocukları da bunun tersi birinci planda ev işleri ile ilgilenirler. Çok ender olsa da bazı aile başkanları kız çocuklarına bazen okulla ilgili ödevlerini birinci planda tutturabilmekte, bunun arkasından ev toplama işlerini yaptıklarını da belirtmişlerdir. Çocukların gerek ev işlerinde, gerekse tarımsal işlerde çalışmalarını onların yetişkinlerin rollerini öğrenmek için bir tür çıraklık süresi sayılabilir. Bu nedenle de kızların giderek daha fazla bu işleri öğrenmeleri gerekir.

İş alanları konusunda kız çocukları, genellikle belirli bir iş sahası ya da türü göstermekten çok nerede, kendi işlerine gereksinme varsa orada çalışmaktadırlar. Kırsal kesimlerde genellikle kızlar erkeklere oranla erken yaşlarda işe başlar ve daha fazla çalıştırılırlar.(32)

Kırsal yerlerde hane halkının gelirin katkıda bulunmak, çalışma nedenleri arasında ilk sırada yer almaktadır. İkinci sırada hane halkının ekonomik faaliyetlerine yardımcı olmak, üçüncü sırada ise, ailenin isteği yer almaktadır. Çocukların çalışma nedeni cinsiyet ayrımında genel olarak büyük farklıklar göstermektedir. Ancak iş öğrenmek, meslek sahibi olmak amacıyla çalışan erkek çocukların oranı, kız çocuklara göre daha yüksektir. Erkek çocuklar için bu oran %10,4, kız çocuklar için %1,1 dir.(33)

1985 yılında yapılan ve 1995 yılında yenilenen Türkiye de yapılan ilk geniş kapsamlı “Çalışan Çocuk” araştırmasında; tam zamanlı çalışanlarla öğrenimini sürdüren çocuklar arasındaki köken farklılıkları araştırıldığında; Çalışanlar arasındaki kırsal kesim kökenli çalışan çocuk payının çalışmayanlar arasındaki kırsal kesim kökenli çalışan çocuk payından fazla olduğu görülmüştür.(34)

Aynı araştırmaya göre, kırsal kökenli çocukların çalışmaya başlama nedeni olarak en önemli faktörün “meslek edinmek “ amaçlı, daha sonraki faktörün “ailesinin çocuğun ekonomik katkısına gereksinim duyması” bunu da “çocuğun okumaktan hoşlanmaması” faktörünün takip ettiği ortaya çıkmıştır.

(32) Nurettin Yıldırak, a.g.e. s.136-139.

(33) “Çocuk İşgücü Anketi Sorunları” DİE, a.g.e. s.66.

(34) A.Gürhan Fişek, “Çalışma Yaşamının Küçük Dev Adamları”
TTB Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi, Cilt 5, Sayı 4. Nisan 1996

3. Çocukların İşteki Durumları, Çalışma Koşulları ve süreleri.

Kırsal yerlerde ekonomik işlerde çalışan çocukların %15,6'sı ücretli veya yevmiyeli olarak çalışırken, %83,7 gibi büyük bir çoğunluğu ise ücretsiz aile işçisi olarak çalışmaktadır. Kırsal yerlerde ekonomik işlerde ücretsiz aile işçisi olarak çalışan çocukların oranının bu kadar yüksekte olmasının nedeni, tarım sektörüdür. Ekonomik işlerde çalışan çocukların işteki durumları cinsiyet bazında ele alındığında; kırsal yerlerde ücret karşılığı çalışan erkek çocukların oranı %20, kız çocuklarının oranı ise %10,3'tür. Kırsal yerlerde erkek çocukların %78,9 u, kız çocuklarının ise %89,7 si ücretsiz aile işçisi olarak çalışmaktadır.(35)

Kentsel yerlerde daha fazla çocuk bulunmasına karşın, çocuk işçiliği kırsal yerlerde yoğunlaşmaktadır. Süregelen iç-göç nedeniyle 1994'de çocukların %46,8 nin kırsal yerlerde ikamet ettikleri gözlemlenirken, bu oran 1999 da %44 e düşmüştür. Bu oransal dağılıma rağmen 1994'de ekonomik işlerde çalışan çocukların %80'inin kırsal yerlerde oldukları gözlemlenmektedir. Bu oran 1999'da biraz düşerek %74 olarak gerçekleşmiştir. Bu rakamlarda da anlaşılacağı gibi çocuk işçiliği kırsal bir sorun olmaya devam etmektedir. Böyle olmakla birlikte, kırsal yerlerde çocuk işçilerinin rakamında önemli değişiklikler söz konusudur. 1994'de kırsal yerlerde 783 bin çocuğun ekonomik işlerde faal oldukları gözlemlenirken, bu rakam 1999 da 379 bine inmiştir. Yani ekonomik işlerde çalışan çocukların sayısında %50'den büyük bir düşüş yaşanmıştır. Oransal olarak ifade edersek, 1994'de kırsal yerlerde yaşayan çocukların %14,7 si ekonomik işlerde faaliyet gösterirken, bu oran 1999'da %7,7'ye düşmüştür. Kırsal yerlerde, ekonomik işlerde çalışan çocukların çok büyük bir kısmı tarımda bulunmaktadır.1994-1999 döneminde tarımda çalışanların sayısında önemli bir düşüş olmakla birlikte, bu sektör çocuk istihdamında önemli bir yer teşkil etmeye devam etmektedir.1994' de kırsal yerlerde çalışan çocukların %91,8 i tarımda yer alırken, bu oran 1999 da %85,5'e düşmüştür. Tarımda çalışanların oranındaki düşüş, tarım dışı sektörlerde çalışanların oranlarında bir artışa neden olmuştur. 1994' de çalışan çocukların %4.1'i sanayi, %1.2'si ticaret ve %2,9'u hizmet sektöründe iken bu oranlar 1999' da sırasıyla %4,8, %2,4 ve %7,4 olmuştur.(36)

(35) "Çocuk İşgücü Anketi Sorunları" DİE, a.g.e s.53.

(36) "Çocuk İşçiliğinin Önlenmesi İçin Zamana Bağlı Politika ve Program Çerçevesi" a.g.e. s.12-15.

İş kazaları açısından kırsal yerleşim yerlerinde, ekonomik işlerde çalışan çocuklarda ilk sırayı %34,9 ile kırık veya çıkık, daha sonra %27,2 ile burkulma veya incinme ve %18,6 ile yara ve yanık gibi iş kazaları almaktadır. İş kazası veya çalışma ortamından kaynaklanan hastalıklara maruz kalan çocukların, geçirmiş oldukları bu rahatsızlıklardan dolayı %63,9'u bir tedavi gördüğünü belirtmiştir. Bu oran çocukların geçirmiş oldukları iş kazası veya mesleki hastalıklardan doğan tedavi masraflarının, %51'inde çocuğun ailesi ve kendisinden sorumlu büyükleri tarafından karşılandığı, %36,1'inde ise, işvereni tarafından karşılandığı görülmektedir. Kırsal yerlerde çocukların %65'e yakını yetişkinler için belirlenmiş olan yasal çalışma süresinden daha az çalışmaktadır. Bu durumu, kırsal kesimde ağırlıkta olan tarım sektöründeki esnek çalışma saatleri ile açıklamak mümkündür. Haftada 7 saatten daha az çalışan çocukların oranı kırsal yerler için %13,4 iken, 63 saatten fazla çalışan çocukların oranı %7,7'dir. Kırsal yerlerde ekonomik işlerde çalışan erkek çocukların %62,6'sı, kız çocukların ise %65,9'u haftada 40 saatten daha az çalışırken; erkek çocukların %37,1'i, kız çocukların ise %34,3' u haftada 40 saatten daha fazla süre ile çalışmaktadır.(37)

İşlerin az olduğu kış aylarında ise çocukların yaptıkları iş türü ve çalışma süreleri tahammül sınırlarını pek aşmaz. İşletme büyüklüğü arttıkça çocukların günlük iş süreleri de artar. İşletme büyüklüğü işletmede gerekli iş gücünü belirleyen bir faktör olmadığından, istatistiki yönden işletme büyüklüğü ile iş süreleri arasındaki ilişkiler bulunmamıştır. Çocukların iş sürelerinin en uzun olduğu yer Doğu Anadolu Bölgesi olmasına karşılık, iç batı kesiminde ise yoğun gereksinme duyulan tahıl ekim ya da hasat zamanları, çocuk işlerinin de yoğun olduğu görülmüştür. Kışın ise en az çocuk işlerinin yapıldığı yer olarak Akdeniz Bölgesi gösterilebilir.

Kırsal alanda çalışan çocukların çalışma koşulları, genellikle bu çocuklar tarım sektöründe çalıştıkları için esnektir. Diğer sektörlerde çalışan çocuk, yaşlılarına göre özellikle kış ayları ve genel çalışma süreleri dikkate alındığında, şanslı gibi görünmekte iseler de, ürün toplama mevsimlerinde çapalama ve sulama sezonlarında bu şanslarını göreceli olarak kaybetmektedirler.

(37) "Çocuk İşgücü Anketi Sorunları" DİE, a.g.e. s.56,61.

4. Köy Çocuklarının Gelecekte Beklentileri ve Mesleki Eğilimleri

Kırsal kesimde 6-17 yaş grubundaki çocuklara şu anda ne yapmak istedikleri sorulduğunda, okula devam eden çocukların %94,1'i okula devam etmeyi istediğini, %2,1 gibi çok düşük oranı iyi bir işte çalışmayı istediklerini belirtmişlerdir. Okula devam eden çocuklarda hem çalışanlarda hem de çalışmayanlarda bu sıralama değişmemektedir. Okula devam etmeyen çocukların ise, %43,3'u okula devam etmeyi, %25,5'i ise iyi bir işte çalışmayı, %9,9 ise kendi işinde çalışıyor olmayı istemektedir.

Okula devam etmeyen ve çalışan çocukların %37,8'i okula devam etmeyi, %29,3'u iyi bir işte çalışmayı, %11,5'i ise kendi işinde çalışıyor olmayı belirtmişlerdir. Kentsel ve kırsal yerleşim yerleri bazında da bu sıralama değişmemektedir. Okula devam etmeyerek çalışan çocuklarda ortaya çıkan eğilim göstermektedir ki, öncelikli olarak okula gitme özlemi ağır basmakta, ikinci olarak da, içinde bulunulan durumun bir kabullenışı olarak, çalışma ortamından doğan memnuniyetsizlik sonucu daha iyi bir işte çalışmayı veya kendi işinde çalışmayı istemek olarak ortaya çıkmaktadır.(38)

6-17 yaş grubundaki çocuklara gelecekte ne yapıyor olmayı istedikleri sorulduğunda; okula devam eden çocukların %85,4'u okula devam edip eğitimi tamamlamayı, %6,5'i iyi bir işte çalışmayı, %4,1'i ise kendi işinde çalışmayı istediğini belirtmiştir. Okula devam etmeyen çocukların ise %36,7'si okula devam edip eğitimi tamamlamayı, %24,1'i iyi bir işte çalışmayı, %15,7'si ise kendi işinde çalışmayı istediğini söylemiştir. Okula devam etmeyen ve çalışmayan çocuklarda okula devam edip eğitimi tamamlamayı isteyenlerin diğer bir deyişle okuma özlemini duyan çocukların oranı %54,7'dir. Kırsal kesimdeki çocukların gelecekte ne yapıyor olmayı istedikleri cinsiyet ayrımında incelendiğinde; genel sıralama erkek çocuklarında, hem okula devam eden, hem de okula devam etmeyen çocuklar için değişmemekte; fakat kız çocuklarında farklı olarak üçüncü sıralamayı %11,3 ile hane halkının ekonomik faaliyetine yardımcı olmak almaktadır.

Kız çocuklarında bu seçeneğin %10,3 gibi yakın bir oran ile evlenmek seçeneği takip etmektedir. Evlenmek seçeneğinin, okula devam etmeyen ve çalışan kız çocuklarında %11,6 okula devam etmeyenler ve çalışmayan kız çocuklarında ise %5,2 olduğu görülmektedir. Bu oranlar çalışan kız çocuklarının evliliği "iş bırakmak" için istedikleri şeklinde yorumlanabilir. Kız çocuklarındaki bu duruma karşın erkek çocuklarında üçüncü sıralamada %27,3 gibi belirgin bir oranla gelecekte kendi işinde çalışmak yer almaktadır.(39)

(38) Nurettin Yıldırak, a.g.e. s.132.

(39) Nurettin Yıldırak, a.g.e. s.67,68.

Gürhan Fişek tarafından 1985 yılında yapılan ve 1995 yılında yenilenen bir araştırmada, çalışan ve okuyan çocuklarda ileride ne olmak istedikleri sorulduğunda farklı yanıtlar alınmaktadır. “Kendi işini kurmak isteyenler”, çalışan çocuklar arasında %50,9'luk bir paya sahiptir. Bu pay, kırsal kökenli olanlarda ve erkeklerde yükselmektedir.

Okuyan çocuklarda ise kendi işini kurmak isteyenlerin payı %44,3'tür. Çalışan kızlar arasında kendi işini kurmak isteyenlerin payı %15,8'tir. Kızlarda gelecekteki çalışma yaşamını belirleyecek olan ana etmen evliliklerdir. Kızların %29,8'i eşinin görüşüne bağlı olarak hareket edeceğini, %24,5'ini işten ayrılıp ev hanımı olacağını; %17,5'ini çocuğu olunca çalışmaya ara vereceğini söylemiştir.(40)

Köy çocuklarının daha çok hayalle karışık bir karakter gösteren meslek arzuları çoğu kez mevcut olanakları ile ilişkili değildir. Bazen, çocukların kendi buldukları konumla ilgili olmayan ve çocukluk arzularının ön planda olduğu meslekler ile çeşitli kaynaklardan duydukları, televizyonda da gördükleri meslekleri de seçmek istedikleri görülmüştür. Köy çocuklarının yaşamlarına yönelik planları oldukça değişik ve buldukları duruma uyum gösterecek yapıdadır.

Öğretmenlik mesleği, kız ve erkek çocukların yönelmek istedikleri mesleklerin başında gelmektedir. Mesleğin tinsel ve özdeksel çekiciliğinden çok, kız çocuklarının en fazla tanıdığı ve ilişkide bulunduğu bir meslek olması ve bu nedenle duygusal bir eğilim sonucu seçildiği söylenebilir.

Yine kız ve erkek çocukların ikinci planda yönelmek istedikleri meslek olarak tıp doktorluğu gösterilebilir. Bu mesleğe yönelme arzusu kız çocuklarında yaşla ilişkili olarak yoğun bir farklılık göstermiştir.

Çocukların üçüncü düzeyde arzu ettikleri resmi kişiliği ve halk gözünde bazı ayrıcalığı olan subay, polis, jandarma gibi üniformalı meslek çeşitleri sayılabilir. Silah taşımak ve toplum içinde dış görünüm açısından da olsa bazı önceliklere sahip olmak nedeniyle üniformalı mesleğe yönelim özellikle 6-7 yaş grubunda belirginleşmiştir (%21) Yaşları 12-14 arasında bulunan çocuklarda ise bu oran sadece %5 kadardır. İlginç olanı, kızların %3'ünün subay ve polis mesleklerinden birine yönelmeleri olmuştur. Fakat kızlarda da hemşirelik %12 ve ebelik %2 oranları ile üçüncü sırada yer almaktadır. Ev hanımı olmak isteyen kızlar tüm araştırma yörelerinde %12-16 arasında bir değişiklik göstermekte ve bu farkların istatistiki açıdan önemsizmeyecek düzeyde olduğu görülmektedir.(41)

(40) A.Gürhan Fişek, a.g.e. “Türkiye’de Çocuk Emeği Çalışmalarına Genel Bakış” s.4

(41) Nurettin Yıldırak, a.g.e. s.171-173.

Bu verilerin yanı sıra ÷lkemizde kırsal kesimdeki çocuklarımızın kendi geleceklerine ilişkin olarak kafalarında, hayal kurmalarını sınırsız ve engelsiz düşünmelerini önleyen psikolojik engeller oluşturulmaktadır.

Bu psikolojik engeller, çocuklarının kendi yaşam eksenlerinin dışına çıkmasından korkan aileler tarafından, küçük yaşta korkutularak ve uzun bir dönemi kapsayan toplumsal baskılar yoluyla oluşturulmaktadır.

Köy çocuklarının özellikle belli birkaç mesleğe karşı yönelmelerinin ve sınırsız düşünmemelerinin en büyük nedenleri arasında; okul öncesi ve küçük yaşlarda çocuğun “cin, peri, hortlak, gulyabani, şeytan, evliya” gibi mistik tehditlerle hayal gücünün zeka ve yeteneğinin baltalanması, yaşlıları olan çocukların büyükler tarafından “uslu” ve “sözdinler” olarak öv÷lmesi, büyüklerinin beklentileri doğrultusunda düşünce ve davranış kalıplarının övgüyle karşılanması, ana ve babalarının büyük kısmının cahil oluşu yatmaktadır.

III. KIRSAL KALKINMA VE KÖY COCUKLARININ GELECEĞİ AÇISINDAN MÜLKİ İDARENİN ETKİLERİ.

MÜLKİ İDARE AMİRLERİNİN TAŞRA SİSTEMİNDEKİ KONUMLARI VE KIRSAL KALKINMA ÇABALARINDAKİ YERLERİ

Mülki idare amirliği ya da diğer bir deyişle il sistemi, merkeziyetçi Osmanlı yönetiminin gelenekleriyle de bağdaştırılan Fransız yönetim biçiminin bir uyarlaması olarak, yüz yılı aşkın bir süredir taşra sistemine egemen olmuştur. Mülki idare amirliği sisteminin ilk uygulaması, Fransız sisteminden uyarlanan “Tuna Vilayeti Nizamnamesi”nin başarılı sonuç vermesi üzerine, 1864 yılında düzenlenen Vilayet Nizamnamesi ile yapılmıştır. Bugünkü sistemin temelinde, sonradan bazı değişiklikler yapılmakla birlikte 1864 tarihli bu nizamname bulunmaktadır. Bu durumda ülkemizin il sisteminin yüz otuz yıllık bir geçmişi olduğu anlaşılmaktadır.

İl sistemi, temel dayanağını anayasadan almaktadır. TC. Anayasası'nın 123. maddesinde “İdare, kuruluş ve görevleri ile bir bütündür ve kanunla düzenlenir” denildikten sonra, idarenin kuruluş ve görevlerini iki temel esasa dayanacağı belirtilmektedir. Bunlardan birisi “Merkezden Yönetim”, diğeri ise “Yerinden Yönetim” dir. Anayasanın 126. maddesinde merkezi idare kuruluşları açısından, alanla ilgili düzenleme esasları getirmiştir. Bu maddede “Türkiye merkezi idare kuruluşları bakımından, coğrafya durumuna, ekonomik şartlara ve kamu hizmetlerinin gereklerine göre illere, iller de diğer kademeli bölümlere ayrılır.” denilmekte, ayrıca “İllerin idaresi yetki genişliği esasına dayanır” denilerek il sistemi güçlendirilmektedir. Anayasada belirtilen “yönetim”e ilişkin bu temel ilkelerin ayrıntıları, bakanlıkların teşkilat, görev ve yetkilerine ilişkin 3046, il idaresine ilişkin 5442 ve yerel yönetimlere ilişkin diğer kanunlarla düzenlenmiştir.(42)

Valilikler

Valiler, ilde devleti ve hükümeti temsil etmektedir. Her bakanın ayrı ayrı uygulama organlarıdır. Aynı zamanda il genel meclisinin ve il daimi encümeninin başkanıdır. Bu nitelikleriyle vali hem merkezi otoriteyi temsil etmekte, hem de yerel yönetim kuruluşunda görev almaktadır.

(42) “Kırsal Kalkınma” DPT, a.g.e. s.21.

5442 sayılı yasaya göre de mülki idare amirleri; il ve ilçenin her yönden genel idare ve genel gidişini düzenlemek ve denetlemekten sorumlu olup, il ve ilçe yönetiminin başı olarak adli ve askeri kuruluşlar dışında kalan kamu kuruluşlarının çalışmalarını gözetmek, denetlemek, koordine etmek ve yönlendirmek durumundadırlar.

Valilerin bu konuları, planlı kalkınma çabalarının başarıya ulaştırılması açısından büyük bir önem taşımaktadır. İl ve ilçelerindeki kamu kuruluşlarının, planlı kalkınmanın gerektirdiği ve çağdaş yönetim anlayışının egemen olduğu bir biçimde çalışmaları, bu amaçla merkezi düzeyde alınan kamu yönetimini düzenleme ve geliştirme önlemlerinin, il ve ilçe düzeyinde uygulanarak, bu kuruluşların etkin ve verimli çalışan birimler haline dönüştürülmesi valilerin bu konudaki duyarlılığını ve yönlendiriciliğini gerekli kılmaktadır.

Bu çerçevede içinde yeni üretim birimlerinin oluşturulmasına öncülük, katkı ve destek sağlama işlevini yerine getirilebilmesi için yatırım alanlarının belirlenmesine ilişkin araştırmaların yaptırılması, belirlenen konularda yerel kaynakların değerlendirilebilmesi için çok ortaklı şirketlerin, üretim kooperatiflerinin, yerel yönetim birliklerinin oluşturulması, bu tür kuruluşların parasal kaynak sorunlarının çözümüne yardımcı olmak amacıyla kamusal ve özel finans kuruluşları ile ilişkiler kurulması, ilgili kamu fonlarından yararlanılması gibi konular mülki idare amirlerinin yakından ilgilenmesi gereken konular olarak ortaya çıkmıştır.

Ayrıca kurulu kapasitelerde tam olarak yararlanmanın sağlanmasına ürünlerin pazarlanmasından karşılaşılan sorunların çözümüne, özellikle dış satım konusu olabilecek ürünlerin belirlenmesine, dış ticaretle ilgili kamu kuruluşları ile ilişkilerin kurulmasına ve dış yatırım olanaklarının araştırılmasına gerektiğinde yardımcı olmak da, bu işlerin yerine getirilmesine yönelik diğer önemli çalışma alanları olarak ortaya çıkmaktadır.(43)

Bu yetkilerle donatılmış kişilerin yönetici oldukları illerde şüphesiz istedikleri takdirde kırsal alanda yaşayan çocukların geleceğine yapacakları katkı dikkate değer olacaktır.

(43) “ Kırsal Kalkınma” DPT, a.g.e. s. 22

Kaymakamlıklar

Ülkemizdeki genel yönetim yapısı içerisinde ilçe birimi, çoğu kez kendisi de nüfus ve yerleşim yapısı bakımından ile bir kırsal örgütlenme birimi olarak ama daha çok da kırsal kesime en yakın alt birim örgütlenmesi olarak özel bir öneme sahiptir.

İlçeler, bünyelerinde belde belediyeleri ve kırsal yerleşimlerini barındırması açısından kırsal örgütlenmenin etkili bir destek unsuru olmak durumundadır. İlçe genel yönetimi, İl İdaresi Yasası ile düzenlenmiştir. Bu yasa hükümlerine göre ilçe genel yönetiminden kaymakamlar sorumludur. Bu kanun hükümlerine göre ilçelerde bakanlıkların yeterince teşkilat kurması esası getirilmiştir. Bu çerçevede bakanlıklar ve diğer merkezi kurumların ilçeler çapında örgütlendiği görülmektedir.

İlçe genel idaresinin yürütülmesinden kaymakamlık ve bağlı bürolar sorumludur. Yerel hizmetler belediyeler tarafından, kırsalda güvenlik hizmetleri jandarma teşkilatınca, ilçe belediye sınırları içerisinde emniyet teşkilatınca, askerlik iş ve işlemleri ilçe askerlik şubesinde, nüfus hizmetleri nüfus müdürlüklerince, tapu işlemleri tapu müdürlüklerince, eğitim işleri ilçe milli eğitim müdürlüklerince, tarımsal işler tarım ilçe müdürlüklerince, dini hizmetler müftülüklerce, sağlık işlemleri ilçe sağlık grup başkanlıklarınca yerine getirilmektedir. Yine ilçe çapında örgütlü bulunan telefon ve elektrik alanındaki hizmetleri yürüten birimler de bulunmaktadır.

Bunlar merkezi teşkilatın ilçe düzeyinde örgütlenen taşra kuruluşlarıdır. İlçenin üretim potansiyeli çerçevesinde toprak mahsulleri ofisi, şekerpancarı alım şeflikleri, tarım kredi kooperatifleri, Toprak Mahsulleri Ofisi, Zirai Donatım Kurumu gibi birimler de ilçelerde örgütlenmişlerdir. Bununla birlikte ilçelerde çeşitli kooperatifler, dernek ve sendika şubeleri gibi kamusal ya da sivil hizmet birimleri bulunmaktadır. Çeşitli banka şubeleri ve diğer iktisadi birimler de ilçenin büyüklüğüne göre kendi birimlerini oluşturmuşlardır.

Planlı kalkınma açısından, taşra yönetim kademesi olarak ilçenin önemi, özellikle kırsal kalkınma çalışmaları nedeniyle söz konusu olmaktadır. İlçenin en uygun birim olarak seçilmesinin nedenlerini şu şekilde özetlemek mümkündür.

İlçeler halkın gözünde başvurulacak ilk yönetim basamağı durumundadır. Halk arasında dilek ve ihtiyaçların kaymakam tarafından karşılanacağına dair inanç vardır. Köylü, köyün işlerinde en etkili kişi olarak kaymakamı görmektedir.

Gözlemler, kaymakamların köy işlerinde önemli roller oynadıklarını göstermektedir. Kaymakam, en çok köy işleri ile uğraşmaktadır.

İlçe, köye hizmet götüren kuruluşların, teknik hizmetlerinin büyük çoğunluğunu bir arada bulunduğu ve köy topluluğuna en yakın yönetsel basamaktır. Köy hayatının gerektirdiği hizmetlerin çoğunu, gerekli mali durumları, gönüllü ve kooperatif kuruluşları bir arada toplayan taşra örgütüdür.

İlçe idaresi, halk,devlet işbirliğine, halkın karşılıklı yardım ve destekli imece geleneklerine dair olumlu örnekler vermiştir.

İlçeler aynı zamanda planlı ve programlı çalışma alanında da olumlu örnekler vermişlerdir.

Öğrenim ve yetiştirmeleri açısından kaymakamlar, ilçe düzeyinde kalkınmanın devingenliğini en iyi biçimde anlayabilen durumundadırlar. Kaymakamlar, köy kalkınmasında halk,devlet işbirliği açısından gerekli önderliği, eş güdümcülüğü yapmaya elverişli bulunmaktadırlar. Bu elverişlilik yalnızca aldıkları eğitim ve yetkiler açısından değil; olanaklar açısından da söz konusudur. Mülki idare amirlerinin başkanı oldukları sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları ve birlikler, bu olanakların önemli birer parçasıdır.

Bütün bunlardan anlaşıldığı gibi ilçe; sorunların çözümlendiği, hizmetlerin görüldüğü,gerekli resmi önderliğin ve kuruluşların bulunduğu, gönüllü çalışmaların yapıldığı,köye ve köy çocuğuna en yakın yönetsel birimdir. (44)

A.KURUMSAL ARAÇLAR

1. Kendilerine Bağlı Yönetim ve Organizasyonlar Yoluyla Gerçekleştirebilecekleri Yaşam Seviyesi ve Geliri Artırıcı Girişimler

Yerel dinamiklerin harekete geçirilerek halk, devlet dayanışmasının yoğun olarak yaşandığı kırsal kalkınma projelerinin devamının tüm yurda yayılması, halkın büyük bir çoğunluğunu yaşama ortamı sağlayan kırsal bölgelerde uygulanacak proje tekliflerinin devlet kurumları tarafından değil yerel yönetimler tarafından yapılması, ülkemizde kırsal kalkınmanın hedefine ulaşması için gerekli şartlardır. Kırsal kalkınma projesi uygulanacak bölgenin sosyal ve kültürel yapısını bilen, kırsal kalkınma projelerine sürdürülebilir kalkınma ruhunu yansıtabilecek ve aynı bölgede yaşamakta olan kişilerin önder olarak kırsal kalkınma projelerine katılması, hem sürdürülebilir kalkınmayı sağlayacak hem de projelerin başarısını arttıracaktır.

a) İl Özel İdaresi

Kırsal alanlara hizmet götürecek en önemli örgütlenmelerden biri il özel idareleridir. Bugün de kimi maddeleri yürürlükte olan 1913 yılının “İllerin Genel Yönetimi Geçici Yasası” ile bugünkü biçimleri verilerek kurulduklarında, il özel idarelerine kırsal alanda, çağının en önemli teknik kamu hizmetlerini yürütme görevinin verilmiş olması dikkat çekmektedir. Bu görevlerden kırsal kesimde yaşayanların eğitimine ilişkin olarak;

Eğitim İle İlgili Görevleri : İlköğretimin sağlanması için genel, gerekirse gezici ilkokullar, öğretmen okulları, işçiler ve yoksullar için gece okulları, orta dereceli okul binaları yapmak, bunların giderlerini karşılamak ve yasalar uyarınca bu okulları yönetmek ve denetlemek sayılabilir.

Günümüzde il özel idaresi, devletin üstlendiği hizmetleri, onun kararlaştırdığı para ile, onun kararlaştırdığı yerde ve onun personeli aracılığıyla yapmaya çalışan bir emanet komisyonu durumundadır.

Gerçekte kesin rakamlar belli olmamakla birlikte il özel idareleri, yukarıdaki belirtilen alanlardaki kırsal nitelikte alt yapı projeleri için, özellikle okul binaları yapımında kalkınmaya yönelik merkez kuruluşlarının projelerinin meyve, ağaç ve tohum ıslahı, hayvan nesli ıslahı, halı dokuma, gümüş işçiliği, arıcılık, ipek böceği yetiştirilmesi, biçki dikiş, marangozluk kursları vb. uygulamasına katkıda bulunmaktadır.

Türkiye I.HABİTAT forumu, Yönetişim Grubunun hazırladığı “ Yerel Yönetim Yasasında” İl Özel İdarelerinin yapılandırılmasına ilişkin aşağıdaki öneriler yapılmıştır.

İl özel idaresinin genel karar organı olan il genel meclisi, ilgili mevzuatta gösterilen esas ve usullere göre seçilmiş üyelere ve doğal üyelere oluşur.

Kaymakamlar, belediye başkanları, üniversite temsilcileri, kamu kurum niteliğinde meslek kuruluşlarının başkanları ve her ilçeden köy muhtarlarının kendi aralarında seçeceği bir muhtar ile il ve ilçe meclislerinin birer temsilcileri, il genel meclisinin doğal üyesidir.

İl genel meclisleri, kanunların il özel idarelerine görev olarak verdiği konularda ön incelemeye ihtiyaç duyulan hallerde ihtisas komisyonları kurabilir. İhtisas komisyonları, her siyasi parti grubunun ve bağımsız üyelerin il genel meclisindeki üye sayısının meclis üye tam sayısına oranlanması suretiyle teşkil edilir. Bu teşkil sırasında kadın üyelerin en az %30 oranında temsil edilmeleri gerekmektedir.

İl özel idare müdürü, köy muhtarları, bakanlıkların il veya bölge müdürleri, kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşları, ilgili sivil toplum kuruluşları ve komisyon üyesi olmayan il genel meclisi üyeleri görev alanlarıyla ilgili konuların görüşüldüğü ihtisas komisyonu toplantılarına iştirak edebilir, görüşlerini belirtebilir, ancak oy kullanamazlar.

İl özel idarelerinin asıl fonksiyonlarının kırsal alana ve dolayısıyla köye yönelik olması gerektiği genel olarak herkes tarafından kabul edilmektedir. İl özel idareleri esas itibari ile, daha etkin bir yerel yönetim örneği sergileyen belediyelerin faaliyet gösterdiği kentlerde çok fazla bir varlık gösteremezler. Bu nedenle, daha ziyade yetki boşluğunun ve hizmet etkinliğinin fazlasıyla var olduğu kırsal alana yönelik olarak hizmetlerin yürütülmesi kaçınılmaz olmaktadır. Bilindiği gibi bugün köyler büyük oranda yatırım ve kalkınma hamlelerine ihtiyaç duymaktadır. Mevcut köy yönetimleri bu hali ile sorunların üstesinden gelmekten uzak bulunmaktadır. Köy kalkınması yeterli kaynağa sahip ve demokratik niteliği ağır basan yerel yönetimlerin varlığı ile sağlanabilir. Bu tanıma en çok uyan yerel yönetim şekli ise il özel idaresi olmaktadır. Bu nedenle, İl Özel İdarelerinin köylerle organik ilişkilerinin kurulması ve hiyerarşik bir yapılanma içinde yer almaları gerekmektedir. Bu sayede kırsal kalkınma ve köy kalkınması kendiliğinden sağlanmış olacaktır.(44)

(44) Mustafa Tamer, **İl Özel İdaresi**, Anadolu Matbaacılık, İzmir, 2000, s.105.

b) İl Koordinasyon Kurulları ve İl Planlama Ve Koordinasyon Müdürlükleri

Planlı döneme geçildikten sonra kalkınma planları, yıllık programlar ve bu programları yürürlüğe koyan bakanlar kurulu kararları ile mülki idare amirlerine çeşitli planlama, koordinasyon ve izleme görevleri verilmiştir. Ayrıca Başbakanlık, İçişleri Bakanlığı, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı' nın çeşitli genelgelerıyla de görevlerini yerine getirilme düzenine ilişkin açıklamalar yapılmıştır. İl yönetimine ilişkin temel kuralları düzenleyen 5442 Sayılı İl İdaresi Yasası' nın 24. maddesinde de planlama ve koordinasyon görevi açık bir şekilde ifade edilmiş bulunmaktadır. Valinin planlama, koordinasyon ve izleme görevlerini yerine getirirken yararlanacağı iki örgütsel düzenleme söz konusudur. Bunlar il koordinasyon kurulu ile il planlama ve koordinasyon müdürlüğüdür.

Valinin il koordinasyon kuruluna ilişkin görevlerini etkin bir biçimde yerine getirebilmesi, bu kurulların sekreteryaya hizmetinin nitelikli bir biçimde yürütülmesine de bağlıdır. İl planlama ve koordinasyon müdürlüklerinin ortaya çıkışına yol açan gelişmelerinin temelinde bu gereksinim yatmaktadır. İldeki bu birimlerin, il ve ilçe düzeyinde planlama, yatırım önerileri, yıllık il yatırım programını oluşturma, uygulama, koordinasyon ve izleme görevleri bulunmaktadır. Bu nedenle vali açısından bu birimlerin etkin ve verimli çalıştırılmasının sağlanması zorunludur. İl planlama ve koordinasyon müdürlüğünün yalnızca il koordinasyon kurulunun sekreteryaya işlerini yürütecek bir birim olarak değil, il düzeyindeki tüm planlama çalışmaları için gerekli ve teknik yönden diğer kuruluşlar üzerinde çalışmaları birleştirici bir konum ve ağırlığa sahip bulunacak biçimde yönlendirilmesi gerekmektedir. (45)

c) Köylere Hizmet Götürme Birlikleri

Tarım sektöründe verimlilik artışı kırsal kesimde yaşayanların gelirlerinin artmasına ve Gayri Safi Milli Hasıla'dan fazla pay almalarına yol açacaktır. Bu ise, ailelerin çocuk emeğine ihtiyaç duymamasını sağlayacaktır. Tarım sektöründe yapısal önlemlerin alınmaya çalışıldığı bugünlerde, sektöre yönelik olarak alınacak tedbirler ve uygulanacak politikalar çocuk emeği ekseninde tekrar değerlendirilmelidir. Sektörde gelir artışının sağlanması durumunda, çocuk iş gücünün denetime alınmasına yönelik düzenlemelerinde neler olabileceği şimdiden belirlenmeli ve buna yönelik yasal zemin oluşturulmalıdır ve bu konuda köylere hizmet götürme birlikleri değerlendirilmelidir.

(45) " Kırsal Kalkınma" DPT,a.g.e. s. 22.

Mülki idare amirlerinin bugüne değin köylere hizmet götürme birlikleri aracılığıyla gerçekleştirdikleri projelerden en önemli gördükleri konular sırasıyla; eğitim, hayvancılığı geliştirme, halıcılık, seracılık ve ağaçlandırma projeleri ilk beş sırayı paylaşmaktadır. Bu projeler belli kümelerin içinde değerlendirildiğinde de % 36,5 oranı ile eğitim, sağlık, spor, kültür, turizm ve sosyal hizmet projeleri ile eğitim birinci sırayı almakta, bunu % 30,7 ile tarım, hayvancılık ve ağaçlandırma; % 20,2 ile çevre, imar ve alt yapı projeleri izlemektedir.

Ülkemizde Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı dönemi ile birlikte gündeme gelen toplum kalkınması çalışmalarında ilçenin temel hizmet birimi olarak seçilmesi, ilçeye tüzel kişilik kazandırılması ve ilçe yöneticisi olarak kaymakamların toplum kalkınması çalışmalarında bir bütçeye sahip olmaları gerektiği düşüncesi hem akademik çevrelerde hem de kamu yöneticileri arasında hızla yaygınlaşarak kabul görmüştür. Ancak, aradan geçen kırk yıl içinde bu yönde ciddi bir adım atılamamıştır. Son yıllarda kaynak kullanımında merkeziyetçiliğin ileri boyutlara varması, özellikle kaymakamların ilçenin köylerini ve beldelerini kapsayan hizmet birlikleri kurma yönünde adım atmalarına neden olmuştur. Hizmet birlikleri, kısmen valilerin sağladıkları İl özel yönetimi kaynakları, kısmen diğer yerel kaynakların harekete geçirilmesi sonucu birtakım yatırımların yapılmasında ve ilçe gereksinmelerinin karşılanmasında sıkça başvurulmuş bir araç haline gelmiştir.

Hizmet birlikleri aracılığıyla gerçekleştirilen projelerin büyük bir bölümü küçük çaplı yerel alt yapı yatırımları, tarımın ve hayvancılığın geliştirilmesi, okul yapımı ve onarımı gibi aslında genel yönetimin sorumluluğunda olup da kaynak yetersizliği nedeniyle gerçekleştirilemeyen projelerdir.(46)

Türkiye'nin sahip olduğu alan üzerinde oldukça dağınık ve çok sayıda yerleşim yerinin bulunması başta yol, su, okul, lojman, sağlık tesisi, elektrik, telefon gibi temel alt yapı hizmetleri olmak üzere her türlü hizmetin götürülmesi zorluğu nedeniyle; kırsal bölgeye hizmet götürme de kalkınma konusu sürekli olarak hükümetlerimizin ve kamuoyunun gündeminde kalmıştır.

Bilindiği gibi köye, köylüye hizmet götüren kaynaklar; genel bütçe, il özel idare bütçeleri, köy bütçeleri ve gönüllü halk katkıları olmaktadır.

(46)Cahit Emre, Türkiye'de Mülki İdarenin Geleceği, Türk İdari Araştırmalar Vakfı, Ankara, 2002, s.260-262.

Türkiye’de genel bütçeden ve il özel idare bütçelerinden ilçelere ve onların köylere ayrılan ödenekler genel olarak yetersizdir. Gelişmekte olan Türkiye’nin genel bütçesindeki ödeneklerin daha çok büyük projelere ve zorunlu harcamalara ayrıldığı bir gerçektir. İl özel idare bütçelerinin yetersizliği, gelir kaynaklarının yetersiz oluşu ve bu kaynaklarında köylere hizmet götürmede istenilen düzeye ulaşmadığı görülmüştür. Türkiye’de mevcut idari sistem içerisinde ilçelerin bir bütçesinin olmadığı, köy bütçelerinin de çok yetersiz olduğu düşünüldüğünde köylere hizmet götürmenin gerekliliği açıkça görülmektedir.

Kırsal kesime başta alt yapı hizmetleri olmak üzere yol, okul, lojman, içme suyu, kanalizasyon, köy konağı, sağlık tesisleri ve cami gibi hizmetlerin yukarıda belirtilen kaynaklardan yeterince desteklenememesi, kırsal kesim insanlarını ve onlara rehberlik eden kamu görevlilerini, mevcut yasal düzen içinde yeni arayışlara itmektedir.

Bütün bu olanaksızlıklar kırsal kesimde çalışan çocukları her yönden olumsuz etkilemekte, herhangi bir iş kazası ile (traktör kazaları, tarımsal ilaçlarla zehirlenmeleri, kırık yada çıkıklar) ya da yaptıkları işle ilgili bir hastalıkla (güneş çarpmaları, solunum yolu enfeksiyonları, soğuk algınlığı, kamburluk, belfitığı vb.) karşılaşmaları halinde gerektiği gibi tedavi görememektedirler. Bedenleri, yeterli kanalizasyon altyapısı olmadığı ve su hizmeti ulaşmadığı için dayanıksız ve güçsüzdür.

Köylere hizmet götürme birlikleri, ellerinde yeterli parasal kaynak olduğu sürece köy okullarına ve köy sağlık evlerine yönelik onarım, bakım ve malzeme alımı konularında yardımcı olmaktadır.

5442 Sayılı İl İdaresi Kanununun 56. maddesi, 1580 Sayılı Belediye Kanununun 133-148. maddeleri, 442 sayılı köy kanununun 47 ve 48. maddeleri köylere hizmet götürme birliklerinin kuruluşuna yasal dayanak olmaktadır. Bunların hukuki varlıkları ve sorumluluklarının devam ettirilerek çözümlenmesini sağlamaktadır. Avrupa yerel yönetimler özerklik şartında da on madde ile yerel yönetimlerin ülke içindeki ve dışındaki diğer yerel yönetimlerle işbirliği yapabilecekleri ve birlik kurabilecekleri belirtilmiştir.

Türkiye’de de iller, ilçeler ve köylerden oluşan taşra teşkilatı içinde optimal büyüklük, etkinlik, verimlilik, rasyonellik ve coğrafi uzaklık kriterleri göz önüne alındığında köyler küçük iller büyük kalmakta en uygun kuruluş olarak ilçeler görünmektedir.

1937 yılından bu yana düşünölen köylere hizmet götürme birliklerinin tüm ilçelerde kurulması, bu konuda yasal düzenlemenin yapılması şüphesiz ki kırsal bölgelere her türlü hizmet götürmenin yanında; ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınma içinde etkili bir araç olmaktadır.

Birlik, üye köylere kanunlarla verilen hizmetlerin yerine getirilmesinde yardımcı olmakta ve gerektiğinde hizmetleri bizzat yapabilmektedir. İlçe ve köy halkının yararına olan ekonomik, sosyal ve kültürel hizmetleri yapabileceği gibi ilçenin ekonomik ve sosyal kalkınmasını sağlayacak ürünlerini değerlendirecek her türlü sanayi ve ticari kuruluşları kurabilmekte işletebilmekte veya kuranlara yardımcı olabilmekte hatta ortak olabilmektedir. Köyde üretilen tarımsal veya hayvansal nitelikli her türlü ürünün değerlendirilmesi ve pazarlaması faaliyetlerini de yürütebilmektedir.

İlçe ve köylerdeki yol, su, okul, lojman, cami, sağlık tesisi, köy konağı, kanalizasyon ve bunlara benzer her türlü hizmet ve yatırımları yapabilmekte, yapanlara da yardımda bulunabilmektedir. Belirtilen hizmetleri yapmak için personel istihdam edebilmekte, her türlü araç-gereç alabilmekte ve organizasyonlar kurabilmektedir.

Üye köyler, birliğin amacı kapsamına giren ve birlik tarafından yaptırılması kararlaştırılan hizmetlerin yapılması için yardımcı olmakta, o konuda yasalarla verilen görev ve yetkileri birliğe devretmektedir.

Türkiye’de halen 1285 civarında yerel yönetim birliği bulunmaktadır. Bunların 838’ i köyler, 313’ ü köyler ve belediyeler 52’ si belediyeler, 25’ i köyler, belediyeler ve il özel idareleri, 25’ i belediyeler ve il özel idareleri, 14’ ü köyler ve il özel idareleri, 18’ i il özel idarelerinin kendi aralarında kurdukları birliklerdir.

20 Nisan 2001 tarihli Yerel Yönetimler Yasa tasarısında ilçe köy birlikleri ve köylere yardım aşğıdaki gibi düzenlenmiştir.

En az dört köyü olan ilçelerde; gönüllölük esasına dayalı olarak, köylere ait hizmetlerin yürütölmesine yardımcı olmak, gerektiğinde bu hizmetleri bizzat yapmak ve kırsal kalkınmayı katılımcı bir anlayışla sağlamak üzere, tüm köylerin iştiraki ve bakanlar kurulu izniyle kurulduğı ilçenin adını taşıyan “İlçe Köy Birlikleri “ kurulur. Bakanlar Kurulu, bu konuda genel izin vermeye yetkilidir.

Birlik başkanı, merkez ilçelerde vali veya yerine görevlendireceği bir vali yardımcısı, diğer ilçelerde kaymakamlardır. Birlik başkanı birlik meclisine ve birlik encümenine başkanlık eder ve birlik işlerinin yürütülmesini sağlar.

İl özel idareleri il genel, katma ve özel bütçeli kuruluşlar, köy yönelik hizmetlerine ilişkin yapım, bakım ve onarım işlerini yetkili organlarının ve birlik meclisinin kararı ile ve aralarında yapacakları anlaşmaya göre birlikler aracılığıyla gerçekleştirebilirler. Bu takdirde, gerekli kaynak birliklere aktarılır ve söz konusu iş, birliğin tabi olduğu esas ve usullere göre sonuçlandırılır.(47)

2. Kendilerine Bağlı Yönetim ve Organizasyonlar Yoluyla Mülki İdare Amirlerinin Sağlık, Eğitim ve Kültürel Alanlarda Gerçekleştirebilecekleri Girişimler

a) Sosyal Yardımlaşma Ve Dayanışma Vakıfları

Sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu İle kurulmuştur. Bu kanunun 7. maddesi ile her il ve ilçe merkezinde sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfının kurulması öngörülmüştür. Kasım 1999 tarihi itibariyle ülkemizde 930 sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfı teşkilatlanmış durumdadır.

Bu vakıfların mahalli niteliği ve yapılanması, kırsal kesime yönelik çalışmalarda avantajlı bir konum ortaya koymaktadır. İl ve İlçeler bazında vali ve kaymakamların başkanlığını yaptığı bu vakıfların yöre halkından seçilen üçer üyesinin bulunması da bunların mahalli örgütlenme niteliğini ve fonksiyonunu güçlendiren diğer unsurlardır.

Kırsal kesime çeşitli hizmetlerin ulaşmasında özellikle ilçelerde kurulan bu vakıflar, etkili bir örgütlenme türü olarak dikkate alınmalıdır. Sosyal yardımlaşma ve dayanışma teşvik fonundan ve ilçe sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarına aktarılan kaynaklarda en önemli payda eğitim yardımları ilk sıradadır. Bunu istihdam projeleri, gıda ve yakacak payları takip eder. Buradan sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarının kırsal kesimdeki çocukları geleceğe yönlendirmede önemli bir payı olduğunu çıkarabiliriz.

(47) “Kırsal Kalkınma” DPT, a.g.e. s.31-32

Özellikle kırsal alana yönelik istihdam yaratıcı örgütlenmenin önemli bir ayağı olan bu vakıfların mesleki eğitim ve istihdam sağlayan politikalarını ortaya koymak bakımından bu alandaki harcamalara bakmak gerekiyor. Kırsal kesimin kalkındırılmasına yönelik kapsayıcı ve ülke geneline yayılmış olma özelliği itibarı ile sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları, fonksiyonel bir örgütlenme biçimi ortaya çıkmıştır.

Gerek kamusal gerekse sivil örgütlenme biçimi ile vakıfların oynadığı toplumsal rolün devamında ve özellikle kamusal örgütlenme biçimine sahip olan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının, kaynak ve imkanlar itibariyle güçlendirilerek bugünkü konumunu devam ettirmesinde fayda görülmektedir. (48)

Sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları; kaymakam ve valilerin kırsal kesimde yaşayan çocuklar için çok rahat kullanabilecekleri kaynaklardır. Çocukların eğitimi, ulaşımı, beslenmesi, sağlığı, giyimi, kırtasiye giderleri konularında mülki idare amirine en fazla hareket alanı sağlayan kuruluş il ve ilçelerdeki sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarıdır.

b) Halk Eğitimi Faaliyetleri

Kırsal kalkınmanın başarıya ulaşması büyük ölçüde halkın eğitimine bağlıdır. Demokratik halk katılımı için iyi yetişmiş bilinçli bir kitleye gereksinim vardır. Böylece sanayileşmeyi sancılı bir şekilde yaşayıp tutuculaşan gelişmiş ülkelerdeki köylü kitlelerinin aksine ilerici ve yeniliğe açık bir kırsal kitle ortaya çıkacaktır.

Kentsel fonksiyonların yüklendiği köylerde, kentsel etkinliklerin içine çekilen örgütlü köy halkı, kentli kimliğini kendi özgün koşullarında kendisi şekillendirecektir. “Uygar insan, örgütlü insandır.” anlayışına örgütlenen köylü kitlede dayanışmacı davranış kalıpları da kendiliğinden gelişecektir.

Kırsal kesimdeki çocukları halk eğitim faaliyetlerine yönlendirmede hedeflenen amaçlar; okuma-yazma öğretmek, eksik eğitimleri tamamlamak için sürekli eğitim olanakları sağlamak, çağımızın bilimsel, teknolojik, iktisadi, sosyal ve kültürel gelişmelerine uymalarını sağlayıcı eğitim olanakları hazırlamak, toplu yaşama, dayanışma, yardımlaşma birlikte çalışma ve örgütlenme anlayış ve alışkanlıklarını kazandırmak, toplumun iktisadi gücünün artması için, gerekli beslenme ve sağlıklı yaşama biçim ve yöntemlerini benimsetmek, boş zamanları iyi bir biçimde değerlendirme ve kullanma alışkanlıklarını kazandırmak, kısa süreli ve kademeli eğitim uygulayarak ekonominin gelişmesi doğrultusunda ve istihdam politikasına uygun meslekleri edinmeyi sağlayıcı olanakları hazırlamak, çeşitli mesleklerde çalışmakta olanlara hizmet içinde ve mesleklerinde gelişmeleri için gerekli becerileri kazandırmaktır.

Halk eğitim müdürlükleri, il ve ilçelerde doğrudan vali ve kaymakamlıklara bağlı kurumlardır. Mülki idare amirleri kırsal kesimde çalışan çocukları özellikle yaz aylarında, çocukların bedensel ve zihinsel yeteneklerini geliştirecek kurslar açarak, yaz sezonunda çocukları ağır ve uzun çalışma koşullarından uzak tutabilecekleri gibi, çocukların ana, babalarına da okuma yazma kursu, mesleki kurslar, tarımsal İşlevlerini geliştirici kurslar açarak çocukların gelecekle acısından uzun dönemlere yönelik adımlar atılabilir.

Türkiye'nin kırsal kesiminde üretim örgütlenmelerini kökten etkileyecek ekonomik, sosyal ve kültürel değişiklikler gerçekleşmeden çocuk emeğinin kısa erimde sona erdirilmeyeceği açıktır; ancak köylerde çalışan çocuklara yönelik halk eğitim faaliyetleri olumlu sosyal etkileşimlerin bir parçası olacaktır.

c) Kırsal Kesimde Çocuklara Yönelik Önleyici ve İleriye Dönük Sağlık Hizmetleri

Mülki idare amirleri köylerde koruyucu sağlık hizmetlerini gerçekleştirebilmek için il sağlık müdürleri ilçe sağlık grup başkanları ile iş birliği içinde hıfzıssıhha kurulu başkanı sıfatıyla da aşağıdaki tedbirleri alabilirler.

Kırsal kesimde çalışan çocuklar sağlık açısından bir risk grubudur. Bu yüzden tarımsal alanda çalışma koşullarının sağlık yönünden irdelenmesi ve kırsal kesimde çalışan çocukların sağlığını bozucu tehditlerin giderilmesi gerekir.

O bölgede sağlıkla ilgili verilerin toplanması, çevre sağlık koşullarının belediye ve muhtarlıklarla işbirliğine geçerek düzeltilmesi, özellikle annelere yönelik sağlık eğitimlerinin yapılması, bulaşıcı hastalıklara karşı önlemlerin alınması, çocukların gezici sağlık ekipleri ya da köylerdeki sağlık personeli tarafından periyodik muayenelerinin yapılması, hasta çocuklara tıbbi bakım sağlanması gerekir.

Türkiye’de köylerde çocuk sağlığı ve hizmetlerinin çözümü söz konusu olduğu zaman, önlemlerin tüm nedenlere birden yönelik olması gerekir. Köyde sağlık olaylarını bilmek, çevre sağlığı üzerinde çalışmak, sağlık eğitimi yapmak, bulaşıcı hastalıklarla savaşmak, doğum sayısını denetlemeye çalışmak, toplum kalkınmasına yardım etmek ve bütün bunları kapsayan bir hizmet oluşturmak gerek. Köylerde kurulacak çocuk sağlığı örgütünün bağımsız bir örgüt olmaması ve köylerdeki tüm sağlık hizmetlerinin bir örgüt içinde toplanmasının nedeni budur. Ülkemizin kalkınması, halkımızın daha iyi beslenmesi ve daha iyi yaşayabilmesi için, ekonomik kalkınmamızla nüfusumuzun dengelenmesi zorunludur. Aksi halde, ülkemiz sosyal felakete sürüklenerek, besleyemeyeceğimiz ve iş bulamayacağımız yığınlarla insan karşımıza çıkacaktır. Bu bir sorundur ve konunun ekonomik

yönüdür; ama tıbbi yönü çocuk üzerinde bedensel yönden yeterli besin alamamasına ve iyi bir bakıma kavuşamamasına neden olmak gibi olumsuz etkilerini gösterecektir. Ekonomik durumu iyi olan ailelerin ya çocuğu yoktur ya da 1-2 tane vardır. Oysaki çocuğunu yeterince besleyemeyecek olanların 8-10 çocuğu vardır. Bir annenin iki çocuğu varsa, onlara göstereceği sevgi ile sekiz çocuğu olan annenin çocuklarına göstereceği sevgi arasında fark vardır. Bunun sosyal yönden de önemi vardır. Çok çocuğu olanlar bunları besleyemez ve sokağa atabilir. Ülkemizde korunmaya gereksinimi olan çocuk sayısının hızla artışında, ailelerin besleyemeyeceği kadar çocuk sahibi olmasının rolü büyüktür. Çocuk sağlığının en önemli sorunlarından biri ailelerin bakamayacakları kadar çok sayıda çocuk sahibi olmasıdır. Yani çocuk sağlığı üzerinde zararlı etkileri vardır.(49)

Özellikle kaymakamlar köye en yakın ve ellerinde bu konuda olanakları olan devlet adamlarıdır. Sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarından her ay düzenli sağlık ödenekleri bu konularda harcanmak üzere kaymakamın başkan olduğu vakıf yönetim kurullarına gönderilmektedir.

Kaymakamlar ilçe sağlık grup başkanlıkları aracılığı ile yeterli miktarda, köylerde ana-çocuk sağlığına ve Nüfus Planlamasına harcanmak üzere kaynak aktarabilirler. Doktorları Ria kurslarına gönderebilir, mobil sağlık ekiplerini köylere bu hizmetleri görmek için gönderebilirler.

(49) Nusret Fişek, “Köylerde Sağlık Hizmetleri” Prof.Dr.Nusret Fişek’in kitaplaşmamış yazıları-II. www.ttb.org.tr/n-fisek/kitap-2/5.html 20.05.2003

Ana ve çocuk sağlığı konusunda yapılacak ilk iş, anneye çocuk bakımını öğretmektir. Bu, söylenmesi kolay ama uygulanması zor olan bir husustur. Çünkü, hiç kimse çocuğuna bakmasını bilmediğini kabul etmediği gibi, en iyi şekilde baktığını da savunur. Özellikle yaşlı kadınlar bu hususta çok duyarlıdırlar. Dolayısıyla çocuk sağlığından sorumlu olan personelin çok iyi psikoloji bilmesi gerekir. İnsanlarla ilişki kurmak, etkilemek ve istediğini yaptırabilmek için çok sabırlı olmak gerekir. Bu personelin iyi bir eğitici olması ön koşuldur. Kitleyi eğitmedikçe, uygun tutum ve davranışı kazandırmadıkça ve bunları alışkanlık haline getirmekte başarılı olmadıkça sonuç alınması olanaksızdır. Dolayısıyla bu iş bir tek kişinin başarabileceği bir iş değildir. Çocuk sağlığında hemşirenin yeri hekim kadar önemli ve büyüktür. Hekim, hemşireyle birlikte bu işi planlayıp uygulamaya koymalıdır.

Beslenme sorunlarının ele alınması çok güç ve karmaşıktır. Bir hekim ve hemşirenin birlikte çözümlenebilecekleri bir sorun değildir. Çünkü iyi beslenmeme değişik etmenlerden ileri gelebilmektedir. Örneğin, çocukta bir protein eksikliği söz konusuysa bu yoksulluktan oluşabileceği gibi bilgisizlikten ve imkansızlıktan da ileri gelebilir. Bunun gibi, bir bölgede A vitamini yetersizliği varsa, bu yoksulluktan ve imkansızlıktan olabilir. Bu gibi beslenme sorunlarını ilaç vererek çözümlenemeyen olanaksızdır.(50) Bu noktada özellikle köy ebelerinin sabırlı ve planlı çalışmalar yaparak köylülere olumlu beslenme alışkanlığını çocuklarını besleme şekillerini ve hatta konserve yapımı, sebze meyve kurutma gibi konularda köylülere ellerindeki olanakları değerlendirebilmeyi öğretebilmeleri büyük önem taşımaktadır.

(50). Nusret Fişek, **“Türkiye’de Ana Çocuk Sağlığı Sorunu”** Prof.Dr. Nusret Fişek’in kitaplaşmamış yazıları -II.www.ttb.org.tr/n-fişek/kitap-2/3.html 20.05.2003

B.KURUMSAL İŞBİRLİĞİ

1. Köy Çocuklarının Taciz, Şiddet ve Suçlardan Korunmasında Adliye ile ve Kimsesiz Çocukların Tespiti ve Yerleştirilmesinde Çocuk Esirgeme Kurumu ile İşbirliği.

Kırsal alanda özellikle kalabalık ailelerde, ekonomik zorluğa bağlı olarak aile yaşamının iç içe oluşu, bir odada çok kişinin yatıp kalkması, ana-baba, abi-yenge, abla-enişte arasındaki cinsel ilişkilere çocuğun tanıklık edebilmesi, ekonomik nedenlere çocuğun okul yerine işe gitmesi, eğitimin aksaması, yaşam güçlükleri nedeniyle yeterli ilgi, disiplin ve eğitim verilememesi, kalabalık nüfusa sahip olması nedeniyle çocuğun kendisine ait dinlenebileceği, hayal gücünü ve düşünmesini geliştirebileceği oyunlar oynayabileceği bir odadan yoksun olması, yetişenlerin suçlu olabilme olasılıklarını artırıcı etkenlerdir.

Çocuk suçlarının ve cinsel sömürünün temelinde yoksulluk yatmaktadır. Kırdan oturan ailelerin çocuklarını destekleyememeleri, eğitim almalarını sağlayamamaları da önemli bir faktördür. Cinsel sömürü, çocuklara karşı şiddetin en vahşi biçimidir. Bunların ömür boyu süren ve yaşamı tehdit eden sonuçları vardır: Erken gebelik, doğum sırasında ölüm, cinsel yollarla bulaşan hastalıklar. Bunların çoğu normal yaşama bir daha dönememektedir. Birçoğu da yetişkin olmadan ölmektedir.

Ülkemizde, gazino pavyon ve genelev gibi cinsel sömürüye dayalı sektörlerde çalışan kadınların büyük oranda kırsal kökenli ya da kırsal kesimin değerlerine sahip oldukları bilinmektedir.

Kırsal kesimden bu sektörlerin eline düşen kadınların büyük kısmında, katı bir namus anlayışı ve derin hoşgörüsüzlük yüzünden ya da yakınları tarafından sahip çıkılmayarak dışlanması, ya da eğitimsizlik ve yoksulluğa eklenen üst düzey yaşam beklentilerinin tuzağına düşenler olduğu bilinmektedir.

Sözü edilen bu kesimden en azından bir kısmının köy ve ilçelerde jandarma ya da emniyete güvenlik ya da başka nedenlerle sığındığı görülür.

Türkiye'deki kültürel yapı nedeniyle çocuğa işlenen ensest, sübyancılık ve pornoğrafik materyal üretimi ve kullanımı gibi cinsel suçlar genelde ailede ve toplumda gizli tutulmakta ve işin takibini yapacak resmi kurumlara yansıtılmamaktadır. Bu konularda bilinç oluşturma, mağdur olan çocuklarla iletişim kurma, ve suçun sanıklarının yakalanması konularında mülki idare amirleri gerek emniyet gerekse jandarma teşkilatı ile işbirliğine girebilirler.

Türkiye'nin 1994 yılında onaylayıp, 1995 yılında Resmi Gazete'de yayınlanarak taraf olduğu ve iç hukuk olarak kabul ettiği Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin özellikle 34. ve 35. maddelerinde düzenlenen çocukların cinsel istismardan korunması ilkelerinin uygulanması için gazino, bar, otel, kahvehane, hamam, sauna, plaj, genelev gibi halkın genel kullanımına açık çeşitli dinlenme, eğlence, oyun ve içki yerleri açılmaları ve buralarda küçük yaşta çocukların çalıştırılmamaları bakımından kurallara bağlanmıştır. Bu düzenlemeler; açma izin verme, denetleme ve yetki/sorumluluğu bu tür yerlerin açılması polis/jandarmanın incelemesi üzerine mülki idare amirlerinin izinlerine bağlıdır.

Mülki idare amirleri, çocukların geleceğini olumsuz yönde etkileyebilecek bu tür yerlerde çalıştırılmamaları ve bu tür sektörlere bir anlamda "devşirilen" çocukların özellikle kırsal kesimden kolayca kaynak oluşturmalarını önlemek için adliye, jandarma ve polis ile işbirliğini geliştirmeleri gerekir.

Bu kız çocuklarının, kaymakam yada vali tarafından sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfi yoluyla desteklenmesi veya vakıf komisyon üyelerinde görevlendirilecek birisi tarafından, vali ya da kaymakama bilgi verilerek Çocuk Esirgeme Kurumuna yerleştirilmeleri sağlanabilir.

1 Ocak 1998-31 Aralık 1998 tarihleri arasında bir yıllık sürede, kaza dışı yaralanmalar nedeni ile mahkemelerce rapor tanzimi için Adli Tıp Kurumu 2.İhtisas Kurulu'na gönderilen adli dosyalar içinde, şiddete uğrayan çocuklardan hem doğduğu hem ikamet ettiği yerleşim yeri bilinen 24 olgu mevcut olup bunların 21'i köy/kasaba doğumlu iken 16'sı şu anda köy ve kasabada yaşamaktadır. Doğum yeri ilçe ya da il olanlarda herhangi bir değişiklik yoktur. Şiddete uğrayan çocuk ve gençlerde göç oranı %20.8'dir.

Çocuk/gençle en fazla yaz mevsiminde (%40.7) ve Haziran ayında (%25.9) şiddete maruz kalmıştır. İşyerinde çocuk ve gençlere gelebilecek şiddet sadece kaza dışı yaralanmalarla sınırlı değildir. Olguların 15'i (%55,6) fiziksel şiddet iddiasıyla yargıya yansırken 12'si (44.4) cinsel suça maruz kalma iddiasıyla yargıya yansımıştır.(51)

Valilikler ve kaymakamlıklar ülkemizin bir çok yerinde adliyeye yakın ya da alt-üst katlarda çalışmaktadırlar. Özellikle ilçelerde çocuk suçları ve sebep oldukları olaylar en kısa zamanda kaymakam dahil herkesçe duyulabilmektedir.

Sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfından bir yada birkaç üye, kaymakam ya da vali tarafından, çaresiz yoksul çocuk suçları, taciz ya da şiddete maruz kalan küçükleri hakim ve savcılar aracılığı ile küçüklerin Çocuk Esirgeme Kurumuna yetiştirilmesini, hüküm giyen çocukların ceza evinde zarar görmesinin önlenmesine savcılıklar vasıtasıyla katkı sağlayabilirler.

Ülkemizde hakim ve savcılarının genellikle mağdur küçükleri mülki idare amirliklerine bildirerek onlar için sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarından yardım istedikleri, bu konuda hassas davrandıkları bilinmektedir.

20 Nisan 2001 tarihli Yerel Yönetimler Yasa Tasarısında da il özel idaresine sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarına işbirliği içerisinde aşağıdaki görevler verilmiştir.

İlgili kamu kurum ve kuruluşları ve 3294 sayılı sosyal yardımlaşma ve dayanışma teşvik kanununun gereğince il ve ilçelerde kurulan sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları ile iş birliği sağlayarak ve bunlarla müşterek olarak; aile, çocuk, genç, kimsesiz, muhtaç, suçlu ve benzeri toplum kesimlerine yönelik sosyal hizmetlerin yürütülmesine, bunların daha sağlıklı, üretken ve topluma yararlı hale gelmesine yardımcı olmak, bu amaçla rehberlik ve rehabilitasyon merkezleri oluşturmak, bunları işletmek, işletirmek, şiddet, taciz ve istismarın engellenmesi için çalışmalar yapmak. Aile içi sosyal ve ekonomik yaşamdan kaynaklanan sorunlara çözümler sağlanabilmesi amacıyla gerekli tesisleri kurmak, işletmek veya işlettirmek. İlgili konularda çalışan sivil toplum kuruluşlarını desteklemek.

Ayrıca korunması gereken toplumsal kesimlerle ilgili bütün çalışmaları, sorunları ve çözümleri birleştirici koordinasyon kuralları oluşturmak. Sosyal hizmet ve sosyal yardım uygulamalarında bu konuda eğitilmiş, deneyimli elamanların istihdamı esastır, denilmektedir.

(51) Yasemin Günay, " İşyerinde 19 Yaş ve Altındaki Çocuk ve Gençlere Yönelik Şiddet" Adli Tıp Bülteni, 1999, 4(1), s. 5-11

2. Sivil Toplum Örgütleri, Vakıf, Dernek, Belediyeler ve Güneydoğu'daki İl ve İlçeler açısından Bölge Kalkınma İdaresi İle İşbirliği

Ülkemizde mülki idare amirleri, ellerinde bulunan olanaklarla köylerde çalışan çocukların yazgısını etkileyebilirken, zaman zaman da bu konularda etkin çalışmalar yapan dernek ve vakıfların, çalışmalarına da önemli destek ve katkı sağlamaktadır.

Türkiye Kalkınma Vakfı'nın ILO-İPEC Türkiye Programlarının da desteğini alarak Sinop Durağan'da, kırsal kesimde çalışan çocuklara yönelik mesleki eğitim projesine Sinop valisi tarafından hem idari destek verilmiş hem de kamu kuruluşlarına tavsiye edilmiş ve uygulanmıştır.

Sinop Durağan'da çocuk işçiliğinin önlenmesi için yapılan proje planlandığı şekilde uygulanmıştır.

Projede mesleki eğitimin çeşitli deneme uygulamaları ile desteklenmesi ve eğitim sonrası bazı konularda ailelerin ekonomik olarak güçlendirilmesi öngörülmüştür. Uygulama sürecinde, bir kısım aileye serada üretim, arıcılık, hindi yetiştirme, ağaçlandırma ve korunga ekimi gibi gelir getirici faaliyetleri uygulama olanağı bulunmuştur. Böylece çocuklara ve ailelerine verilen mesleki eğitim kırsal alanda uygulamalarla desteklenmiştir.

Mesleki eğitime katılan çocuklardan bazıları uygulama çalışmalarından yararlanmış ve aldıkları eğitimi hayata geçirme olanağı bulmuşlardır. Bu nedenle Bafra'ya gitmemiş ve ailelerinden kopmamışlardır. İş yükleri Bafra ile kıyaslanamayacak kadar azalmış, meslek edinmiş ve ayrıca ailelerinden uzakta çalışmak zorunda kalmamışlardır.

Türkiye Kalkınma Vakfı'nın kırsal alanda çocuk işçiliğinin önlenmesi konusunda Erzurum Valiliğinden doğrudan, Uzundere Kaymakamlığı'ndan da uygulayıcı kuruluş olarak destek alarak gerçekleştirdiği, "Mesleki Eğitim ve Ev İşlerinde Çalışan Çocuklar İçin Mesleki Eğitim Projesi" (Erzurum-Uzundere 1997-2000) gösterilebilir.

Bu Proje Erzurum'un Uzundere ilçesinin dört köyünde (Altınçanak, Dikyar, Gölbaşı, Kirazlı) uygulanmıştır.

Projenin doğrudan hedef grubu, eğitim gören yüz öğrenci, dolaylı hedef gurubu ise çocukların aileleri, köylerdeki diğer haneler ilkokul öğretmenleri ve ilgili kuruluşlardı.

Uzundere'nin bu dört köyündeki çocuklara;
Güneş enerjisinden yararlanarak su ısıtma tesislerinin kullanımı ve bakımı,
Serada: toprak hazırlığı, fide dikimi, ürün yetiştirme ve hasat,
Ilık yastıkta fide üretimi: toprak hazırlığı, tohum ekimi ve bakımı,
Yem bitkileri ekimi: toprak hazırlığı, bakım ve hasat,
Ağaçlandırma: fidan dikimi ve koruma,

Ürün değerlendirme; kışlık ürün saklama, konserve, marmelat ve turşu yapımı gibi konular öğretilmiştir.

Erzurum Valiliği ve Uzundere Kaymakamlığı'nın uygulayıcı olarak desteklediği bu proje aşağıdaki amaçlara uygun olarak planlanmış ve başarılı bir işbirliği ile gerçekleştirilmiştir. Bu projenin amaçları:

Mesleki eğitim yoluyla kırsal kesimde çocuk işçiliğinin ortadan kaldırılması, hanelere ek gelir getirici olanakların sağlanması ve kırsal kesimdeki evi içi işlerde çalışan geç kızların eğitilerek bu kapsamda yaygınlaşabilir ve kalıcı bir model oluşturmak,

Kırsal alanda çalışan genç kızların eğitim gereksinimlerini karşılamak üzere, çağdaş eğitim teknolojilerinden yararlanarak bir program geliştirmek ve uygulamak,

Çocukların (özellikle kız çocuklarının) eğitiminin devam ettirilmesi konusunda yöre halkını bilinçlendirmek,

Yörede toplumsal, coğrafi ve ekonomik gereksinimlerine uygun mesleki eğitim sağlamak,

Kendini yeterli, birlikte iş yapan, bilgi ve beceri düzeyi yükselmiş, gelir düzeyi artmış, çevreye uyumlu gençler yetiştirebilmek,

Kendi işinin sahibi olan, aile ve çevre içerisinde statüsü artmış, gizli işsizlik ve mevsimlik gücün etkilerini azaltmaya yönelik çalışmalar yapmak olarak sayılabilir. (52)

Kırsal kesimdeki çocukların gelecekleri konusunda mülki idare amirliği ile çok sık işbirliği yapan ve özellikle kırsal kesimdeki kız çocuklarına burs verme, şirketleri, sanayicileri, kırsal kesimdeki çocukların eğitim gereksinimleri için yönlendirme konularında Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneğinden söz edilebilir.

Kırsal alan kalkınmasında Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği'nin "Mülki İdare Amirleri ile işbirliği" projesi çerçevesinde vali ve kaymakamlar ile ortak sempozyumlar düzenlenmekte, kaymakamların ilçelerinin gereksinimine göre özel projeler oluşturulup desteklenmektedir. Kız çocuklarının okutulması amacıyla "Anadolu'da bir kızım var okuyup öğretmen olacak". "Çağdaş Türkiye'nin Çağdaş Kızları" projesi ile, 33 il merkezi ve 176 ilçede toplam 5000 kız öğrenciye, yılda iki kez toplu burs verilmektedir. "Kız Öğrenci Yurtları" projesi ile yurtlar, "Okulsuz Yörelere Okul" projesi ile okullar yapılmaktadır. "İstanbul'da Yatılı Çağdaş Liseli Kızlar" projesi ile çok çocuklu ailelerin okumak isteyen kızları, İstanbul Valiliği'nin desteği ile Behçet Kemal Çağlar, Çamlıca, Kandilli ve Üsküdar Kız Liselerinde yatılı olarak okutulmakta, öğrencilerin her türlü gereksinimleri, harçlıkları sağlanmakta ve eğitim desteği verilmektedir. "Erken Çocukluğu Geliştirme" projesi ile Anadolu'da il ve ilçelerde okul öncesi eğitimin yaygınlaşması amaçlanmıştır. Kaymakamlıklar ile işbirliği yaparak " Ana Sınıfları Açalım" projesi gerçekleştirilmektedir. Sosyal ve kültürel etkinliklerin düzenlenebileceği yöre halkının gelişimine katkıda bulunacak, çeşitli bilgi ve beceri kurslarının açılacağı derslikleri ve işlikleri de içeren "Kültür Toplum ve Çocuk Merkezleri" yaptırılmaktadır. "İl ve İlçelerde ÇYDD Kitaplığı" projesiyle kırsal alanda kitaplıklar oluşturulmakta ve okuma sevgisi ile okuma alışkanlığı yaygınlaştırılmaya çalışılmaktadır. Tüm bu projelerinde, öğrenci seçiminde bursların öğrenciye ulaştırılmasına ve öğrencilerin başarılı durumlarının izlenmesine, okul, yurt, ana sınıfı, toplum merkezi ve kitaplık yerlerinin belirlenmesinden açılışlara kadar her aşamada ÇYDD, okul müdürleri, kaymakamlıklar ve valiliklerle birlikte çalışmaktadır.(53)

(52) Ertan Karabıyık, a.g.e. s.8.11.14

(53) www.cydd.org.tr/kırsal.asp, 28.07.2003

Ülkemizde gerek kırsal alanda çalışan gerekse genel anlamda çalışan çocuklara yönelik eylemler için mülki idare amirlerinin işbirliği yapabilecekleri sivil toplum örgütleri yalnız sayılanlar değildir.

Bunların yanı sıra Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı, Türkiye Aile Sağlığı ve Planlanması Vakfı ve Çağdaş Eğitim Vakfı ile de kaymakam ve valiler işbirliğine geçerek bu konularda çalışmaktadırlar.

Belediyelerle işbirliği, kırsal kesimde özellikle köylerden ilçelere ya da illere eğitim için gidiş geliş yapan veya oralarda ev kiralayarak eğitimini sürdürmeye çalışan çocuklar açısından büyük önem taşımaktadır.

Mülki İdare Amirleri bu çocukların belediye araçlarından indirimli ya da bazılarının bedelsiz yararlanmaları, öğlen yemeklerinin sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfınca kaymakamlık ya da valilikçe verildiği hallerde, yemekhane binasının belediyelerce sağlanması konularında Belediyelerden destek ve yardım almaktadırlar.

Ayrıca halk eğitim ya da milli eğitim müdürlükleri aracılığı ile açılan mesleki kurslar sınavlarına yönelik açılacak kurslar konusunda bina ve bu binalarda çocuklara yönelik hizmetler için araç-gereç temini ve alt yapı oluşturmada teknik hizmetler için Belediyelerle işbirliği son derece yararlı olabilmektedir.

Ayrıca belediyelerin eğitim ve kültür hizmetlerinin yasal dayanağı 1930 tarihi ve 1580 sayılı “Belediye Kanunu” nda şöyle sıralanmıştır:

“Halk için kütüphane ve okuma salonları açmak, belediye bahçeleri, fidanlıkları, çocuk bahçeleri, oyun ve spor yerleri yapmak, belediye koruları yetiştirmek, bunları korumak ve işlemek.”

“Fakir ailelerin ikiz çocuklarına öksüz, fakir, kimsesiz çocuklara para, hekim, ilaç, yeme, içme, giyme, barınma, tahsil konularında yardım etmek.”

“Belediye tiyatrosu, sineması, belediye oteli ve gazinosu, halk müzeleri yapmak ve korumak, yaptırıp işletmek.”

“Belediye zabıta memuru, belediye fen memuru, yapı kalfası ve yapıcı ve muhtelif meslek ustaları gibi beldenin ve belediye idaresinin muhtaç olduğu meslekler erbabı yetiştirmek üzere kurslar, dersler, gece ve hafta tatili günü dershaneleri,tamamlama ve çırak,ev kadınlarına okullar açmak ve idare etmek.”

Mülki idare amirleri; kırsal kesimde yaşayan çocukların geleceğine yönelik olarak Güneydoğu Anadolu Bölgemiz'deki çocukların annelerinin becerilerini geliştirme, küçük düzeyde de olsa gelir elde etmelerinin sağlanması için GAP Bölge Kalkınma İdaresi ile başarılı bir iş birliğine girerek çok amaçlı toplum merkezlerinin bina temininde ve verilen hizmetlerde önemli katkıların olduğu görülmüştür. Bu merkezlerde 14-50 yaş arasındaki geç kız ve kadınlara yönelik okuma-yazma, ev ekonomisi, gezi ve etkiliklere katılım vb. konularda sosyal-kültürel eğitim programları,

Sağlık eğitimi, anne eğitim, kısmı poliklinik hizmetleri vb. konularda sağlık programları,

El sanatları, trikotaj, oltu taşı ve gümüş işletmeciliği, keçe işleme vb. konularda beceri geliştirici/ gelir getirici programlar düzenlenmektedir.

ÇATOM uygulamalarında valiliklere bağlı il müdürlüklerinden (milli eğitim, halk eğitim, tarım, sosyal hizmetler, sağlık vb.) eğitici desteği alınmaktadır. Türkiye Kalkınma Vakfı uygulamaya yönelik eğitim desteği vermektedir. ÇATOM'lar tabandan kaynaklanan girişimler ve yerel desteklerle kurulmakta, yöre, bölge kökenli öğrenmeye açık, girişimci kadın ve genç kızlar tarafından yönetilmektedir. Saha sorumlusu olarak adlandırılan bu genç kızlar periyodik olarak her dört ayda, iletişim, toplumla çalışma, proje hazırlama, ekip çalışması gibi, farklı alanlarda eğitim almaktadırlar. ÇATOM'lar, bir anlamda GAP Bölgesi için geleceğin kadın kalkınma uzmanlarını yetiştiren birer okul niteliğindedir. ÇATOM'larda 1997 yılından itibaren katılımcıların kendi aralarında seçtikleri beş ayda yedi temsilciden oluşan ÇATOM kuralları hayata geçirilmeye başlanmıştır. Bu kurallar yönetime katılımın araçları olup, uygulamanın yöre kadınının kendi kendini yönetme kapasitesinin gelişmesine ve ÇATOM'ların tamamen yerel topluma mal olmasına katkı yapacağı düşünülmektedir.

ÇATOM binaları il düzeyinde valilik, ilçe düzeyinde kaymakamlık veya belediyeden köy düzeyinde de muhtarlıklardan sağlanmaktadır. Bu binaların donanımı başta GAP İdaresi olmak üzere mülki amirler, yerel yönetimler, çeşitli sivil toplum örgütleri ve özel kişilerden programların içeriklerine göre aynı ve nakdi olarak sağlanmaktadır.

ÇATOM'ların yürütülmesinde, valiliklerle imzalanan protokoller çerçevesinde kaymakamlık, il ve ilçe müdürlükleri ile işbirliği yapılmaktadır. Bu çerçevede hizmet binaları valilik ve kaymakamlıklar tarafından sağlanmakta, eğitimciler ağırlıklı olarak il ve ilçe müdürlüklerinden alınmaktadır.

3. Kırsal Kesimdeki Çocukların, Erken Evliliklerinin Engellenmesi, Nüfus ve Vatandaşlık Haklarının Kayıt Altına Alınmasında, Muhtarlar ve Nüfus Müdürlükleri ile Cinsiyet Ayrımından Kaynaklanan Eğitimin Yarıda Kesilmesinin Önlenmesi için Köylerde Çalışan Öğretmenlerle İşbirliği

Medeni Kanun'da asgari evlenme yaşı 18 olarak belirlenmiştir. Ancak, ana babanın rızası ile bu sınır erkekler için 17 yaşa ve kızlar için 15 yaşa indirilebilmektedir. Kanunda öngörülen bu yaş sınırına rağmen, kanunun 88.maddesi kapsamında önemli gerekçelerle ve istisnai koşullarda yargıç 15 yaşında bir erkekle 14 yaşında bir kızın evlenmelerine izin verebilmektedir. Kırsal kesimde yasada belirtilen yaş sınırının altında dikkate değer miktarda erken evlilikler gerçekleşmektedir. Bu olgunun nedenleri arasında; bazı yerlerde başlık parasına dayalı evlenmeler, evlenen kişilerin parasal nedenlerle "berdel" adı altında kardeşlerini takas ederek evlenmeleri, 20 yaşından sonra kız çocuklarının toplumsal normlar yüzünden evde kalmış sayılmaları, çocuklarını bir an evvel evlendirebilen ailelerin toplum içinde güçlü sayılıp kabul görmeleri, kırsal kesimde, gerek iş gücü gerekse aile bireyi çocuğun toplumda itibarlı ve dokunulmaz oluşu, sayılabilir.

Erken evliliklerin önlenemeyişinin nedenleri arasında da, evlenen çiftlerden küçük olanının bazen iki üç yaş büyük kardeşinin ölümü ile aynı kimlikte büyük gösterilişi, bazen evlilik gerçekleştikten iki üç yıl sonra resmi evliliğin nüfus kayıtlarına geçirilmesi ve çoğu zaman da sadece imam nikahlı olarak yıllarca kayıt altına alınmayışı sayılabilir.

Geleneklerin etkisini yoğun olarak sürdürdüğü kimi alanlar vardır. Örneğin, GAP Bölgesi'nde yapılan bir araştırma şu sonucu ortaya koymuştur:(54)

(54) Nühket Sirman, "Gelişme Sürecinde Kırsal Kesim Kadınının Statüsü; Sorunlar ve Çözüm Önerileri" TKV-ILO Danışma Toplantısı Raporları, Ankara 1991, s.16-29

Evliliğe ilişkin kararların, yaygınlık ve etkinliği yöreden yöreye değişiklikler gösterse de, aşiret örgütlenmesi ve akrabalık ilişkileri çerçevesinde oluşan kurallara göre düzenlenmektedir. Bu bağlamda, evlilikler öncelikle amca oğlu, amca kızı arasında yapılmaktadır. Bölgede amca kızı-amca oğlu evlilikleri dışında özellikle baba soyuna dayalı diğer akraba evlilikleri de yaygındır. Özellikle Diyarbakır ile Adıyaman'da ve Urfa'nın bazı köylerinde yakın ailelerin aynı günde doğan çocukları arasında söz kesilmesi (beşik kertmesi), iki ailenin kızlarını karşılıklı olarak oğulları ile değiştirilmesi (berdel veya değişik) çok yaygın bir uygulama olarak görülmektedir." Berdel" türü evlilik iki kız kardeşin değiştirilmesi şeklinde olabileceği gibi, Urfa'da rastlanıldığı şekli ile baba kızını verip kendisi de berdel türü bir evlilik yapabilmektedir. Bu tür evliliklerde, ailelerin birbirine başlık vermeleri söz konusu değildir. Evliliğin kurulmasında, kız çocuğunun fikri sorulmamaktadır, buna baba ya da aile büyükleri karar vermektedir. Kırsal kesimde kadınların ortalama evlenme yaşı 17, kentlerde ise 17.5 yığılma 15-19 yaş diliminde olup, %63'tür. (GAP BKİ, 1994: 75.150) Erken evlilik kadınlar için sosyal-kültürel bir zorunluluk olarak görülmektedir. Çünkü kadının başta gelen görevlerinden biri, kısa zamanda çok sayıda çocuk, özellikle de erkek çocuk doğurmaktadır.

Bu tür geleneklerin yoğun olduğu bölgelerde mülki idare amirleri nüfus müdürlüklerine ve muhtarlıklara bu konularda hassasiyetle durmaları için yazılı ve sözlü emir verebilecekleri gibi, gerçekleşmiş evliliklerin kayıt altına alınmayışlardan doğacak çocukların vatandaşlık ve eğitim haklarından yoksun kalmalarını önlemek içinde imam nikahlı çiftler yasal olarak toplu nikah törenleri ile de evlendirilmektedirler.

Ülkemizin kırsal kesimi ilgilendiren birçok köy ya da kasabasında çocuklara yönelik cinsiyet ayrımı az ya da çok kendisini hissettirmektedir. Kırsal kesimde kız çocukları çok erken yaşlardan (6-7) itibaren kardeşlerinin bakımı, temizlik, bulaşık yıkama ve özellikle de su taşıma gibi ev kadını rolünü üstlenmekte, böylece çocukluklarını yaşayamadan genç kızlık davranışlarını sergilemektedirler. Belirli zamanlarda, özellikle tarımda aile iş gücüne katkısı ile okula devamsızlık yaygındır. Ayrıca, sürekliliği akraba evliliğine bağlı olan aşiretlerdeki örgütlenmelerde, kız çocukları erişkinlik dönemlerinin hemen başında geleneksel değerlerle gelecek gösterilerek yasal hakları olan eğitimden mahrum edilmekte ya da okula gitmeler bile ikinci ya da üçüncü sınıftan sonra devam etmemektedirler. Öte yandan kişisel yaşam hedefleri içinde özellikle kızların okumasının bir anlamı yoktur, önlerinde bir model bulunmaktadır. Oysa erkek çocuklarda örneğin ehliyet almak için en azından ilkokulu bitirme istenilir bir durumdur.

Günümüzde özellikle kırsal kesimde kadına yönelik ayrımcılık yadsınamayacak boyutlardadır. Kadına yönelik ayrımcılık daha çocukluk döneminde, toplumsal ve kültürel gelenekler nedeni ile aile ve toplumun kız çocuğa erkek çocuktan daha az olanaklar tanınması ile başlamaktadır. Gerek ana, babanın çocuğa gösterdikleri özen gerekse sağlık ve eğitim bakımından erkek çocuğa daha avantajlı bir konuma sahip olmaktadır. Birçok toplumda görülen erkek çocuk lehindeki bu yerleşik tercih kız çocuğunun ihmal ve sömürüye uğramasına yol açmakta ve sonuçta kadın statüsünü düşürmektedir. Kırsal kesimde iki cins arasındaki eşitsizlik kendisini özellikle şu konularda göstermektedir: Beslenme yetersizlikleri ile bebek ve çocuk ölümleri kız çocuklar arasında daha yaygındır; kız çocukları ile kadınların hem eğitim görmelerini kolaylaştıracak hem de üzerlerindeki iş yüklerini hafifletip verimliliklerini artıracak teknolojilere ulaşılabilme olanakları erkeklere göre daha azdır. İş bölümü kadın ver erkek arasında adaletsiz biçimde gerçekleşmektedir.(55)

Köylerde yaşayan çocukların gerçeğini en iyi bilenler kuşkusuz, köylerde çalışan öğretmenlerdir. Kaymakamlar özellikle kız çocuklarının eğitimlerinin yarıda kesilmemesi konusunda öğretmenlerle işbirliği yapabilirler.

Gelenek ve inançlarının yanlış yönlendirilmesi ile kızlarını okula göndermeyen ailelere zorunlu eğitim çağındakiler için yasal zorlamalarla, bu çağın üstündekiler için de, sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfınca kız çocuğunu okutan aileye yardımda öncelik göstererek kız çocuklarının eğitiminde, ulaşım, giyim, kırtasiye yardımları yapabileceği gibi bu çocukların ailelerine de yakacak, gıda ve diğer parasal yardımlarda bulunabilir.

Bu ailelerin ikna edilmesi ve tespitinde de köylerde çalışan öğretmenler, kaymakamlara yardımcı olabilirler.

Ayrıca, köylerde çalışan öğretmenler köy çocuklarının geleceğe yönlendirilmesi konusunda, yol gösterici, bilimsel ve moral destek sağlayabilirler.

Vali ve kaymakamlar bu tür çalışmalara katkı sağlayan köy öğretmenlerinin okullarının yapım onarım ve bakımında öncelik, ulaşım ve alt yapı hizmetlerinin yürütülmesinde öncelik sağlayabilirler.

(55) Emine Akyüz, “ Çocuk Hakları Sözleşmesinin Temel İlkeleri Işığında Çocuğun Eğitim Hakkı” Milli Eğitim Dergisi, Sayı 151, Temmuz, Ağustos,Eylül,2001

Bölgelerindeki eğitim fakülteleri ile sivil toplum örgütleri ile iş birliğine girerek köyde hizmet üretmek isteyen öğretmenleri kurs ve seminerlere gönderebilirler. Öğretmenlerin köy halkının gözünde yer edinebilmeleri için köylerde sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfının yapacağı yardımlar için yoksulların tespiti, eğitim yardımı yapılacak çocukların tespiti, yeşil kart verilebilecek yoksulların tespiti konularında kaymakamlara kendi köyleri için danışmanlık yapabilirler.

C.İYİ UYGULAMA ÖRNEKLERİ

Mülki İdarenin Köy Çocukları İçin Yerel Dinamikleri Harekete Geçirebilme Yöntemlerinden İki Uygulama Örneği

A. AĞRI-TAŞLIÇAY ÖRNEĞİ

Köy çocuklarını çalışma yerine okula ve öğrenime yönlendirmek amacıyla kaymakamlık olanaklarının kullanılabilceğini gösteren örnek uygulamalar vardır. Eğitimin saygınlığı arttırılmaya çalışılırken, zor koşullarda öğrenimlerini sürdüren öğrencilerin yaşamları da kolaylaştırılmaya çalışılmıştır.

İlçede sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfının, kendisine ait binasında köylerden ilçe merkezine eğitim için gelen yüz on kişi kapasiteli öğrenci yurdu açılmıştır.

Kaymakamlık köylere hizmet götürme birliğine ait aynı binanın alt katında 350 kişilik aşevinde (200'ü öğrenci olmak üzere) hemşehrilere öğlen yemeği verilmesi sağlanmıştır.

İlçe merkezinde eğitim gören ve köylerden gelen öğrencilere, sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfınca ev tutularak, öğrencilerin kira, gıda ve yakacak gereksinimlerinin karşılanması sağlanmıştır.

Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği ve Türkiye Giyim Sanayicileri Derneği ile yapılan iş birliği ve ilçede kızlarını okutan annelere ve eğitim gören bütün kız öğrencilere dağıtılmak üzere kışlık üst giyim malzemesi verilmiştir.(4515 adet)

Kaymakamlık sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfı ve ilçe sağlık grup başkanlığı ve köy hizmetlerinin iş birliği ve uzun süre yolları kapanan köylerdeki çocuk ve hastalar için toptan ilaç malzemesi olarak, köy hizmetleri iş makineleri aynı anda sağlık ekiplerinin mahrum köylere ulaşarak sağlık taraması ve ilaç dağıtımı yapılmıştır.

Özellikle köylerde güç koşullarda kız çocuğunu okutmaya çalışan ailelere sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfında bir dosya açılarak ve puanlamada kız çocuklarının eğitimine öncelik tanınarak eğitimlerine destek verilmiştir.

İstekli öğrencilerin katılacağı ve gönüllü bir öğretmen ekibinin ders vereceği ÖSS'ye yönelik bir gönüllü eğitim ekibi oluşturulmuş ve eğitime başlanmıştır.

İlçe halk eğitim merkezinde “Giyim” ve “El Sanatları Kursu” açılmış kursun temel malzemeleri sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfınca karşılanmış, civar illerden pazara yönelik satılma olasılığı yüksek el sanatları ürünleri toplanmış ve ürünler için Ağrı'da bir satış reyonu ile anlaşma yapılmıştır.

Ağrı Merkez, Eleşkirt, Taşlıçay ve Hamur bölgelerinden sorumlu 12.Mekanize Tugay Komutanlığı kendi bölgesindeki köy çocuklarının eğitimine önemli ölçülerde destek verilmiştir.

Bölgedeki mülki idare amirleri ve tugay komutanlığının iş birliği ile öğrencilere maddi ve manevi destek sağlamak amacıyla dört yüz öğrenciye gönüllü vekillik uygulaması, sekiz üniversite öğrencisine barınma ve burs olanağı, yüzdoksaniki lise öğrencisine üniversiteye hazırlık kursu verilmesi, Ağrı Çocuk Esirgeme Kurumu'nda ailesiz çocukların desteklenmesi çalışmaları toplam 14.500.000.000.TL para ve çok sayıda uzman personel yardımı ile gerçekleştirilmiştir.

Taşlıçay ilçesindeki tüccar ve esnaflara genellikle doğdukları köylerin okullarına su getirme, okul ve lojman tamiri gibi konularda istekte bulunulmuş ve bu öneriyi on dört tüccar ve esnaf on dört köy okulu için kabul etmiş ve çalışmalar başarı ile sonuçlandırılmıştır.

Jandarma ve köy korucuları ile iş birliği yapılarak tatil dönemlerinde köy korucuları okulların küçük onarım işlerinde çalıştırılmıştır.

Köylerdeki okulların hiçbirinde yardımcı hizmetli olmadığı için öğretmenlerin soba yakma ve temizlik konularındaki sıkıntılarını çözmek için ilgili köyden sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfından yardım alan ve çalışabilecek durumda olan vatandaşların gönüllü olarak okullarda soba yakma ve temizlik işlerinde çalıştırılması sağlanmış ve öğretilmelerin verimi artırılmıştır.

Yol, köprü, su getirme konularında devletten yardım isteyen köy muhtarlarına, okullardaki öncelikli işlerin (ihate duvarı, tamirat, yakacak) köylü ile birlikte imece usulü ile bitirilmesi şartı ile yardım edileceği belirtildikten sonra bu çalışmalar hız kazanmıştır.

Köylerde yeşil kart talebi ve muhtaç dilekçelerin tespitinin, öğretmen, muhtar ve imamdan oluşan komisyona yaptırılması ve öğretmenlerden bu konuda kaymakamlığın görüş sorması, köy öğretmenlerinin köylü gözünde saygınlığı ve etkinliğini artırmış, bu da köylerde eğitim çabalarına destek vermiştir.

Bölgenin coğrafi yapısından kaynaklanan ve Murat nehrini besleyen çok sayıda dere ve ırmak vardır. Murat nehri ve onu besleyen dereler etrafında ağaç olmadığı için her bahar mevsiminde taşkınlara sebep olmakta, tarla ve araziye hasar vermekte, tonlarca toprak ve ürün kaybına sebep olmaktadır.

Bu problemi hem erozyonu önleme hem de bölge okullarına gelir sağlamak için çözüm haline dönüştürmek amacıyla; Murat nehrinin ve derelerinin kenarlarına Taşlıçay Kaymakamlığının başlattığı kampanya ile söğüt ve kavak ağacı dikilmiştir. Arazisine ağaç dikilen vatandaşların birçoğu, ağaçlar ekonomik büyüklüğe ulaştıktan sonra yerine yenileri dikilmek şartıyla geliri bir sözleşme ile bölgedeki okullara bırakmaya razı edilmiştir.

Böylece on ile on beş yıl gibi bir dönemin sonunda her köye dikilen bin ağacın okullara sağlayacağı ekonomik değer ortalama elli ile yetmiş milyar TL değerine ulaşacaktır. Bu rakam bir köy okulunu öğretmen lojmanını ve içme suyunu yeni baştan inşa etmeye yarayacak değerde bir rakamdır.

Taşlıçay ilçesi ve köyleri çapında dikilen toplam kavak ve söğüt sayısı seksen dokuz bine ulaşmıştır.

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

B. ESKİŞEHİR-ALPU ÖRNEĞİ

Köylerde Öğrenim Gören Çocukların Sağlığına Yönelik Çalışmalar;

Çeşitli kozmetik ve temizlik firmaları ile birlikte yürüttüğümüz parazit taramaları ve parazitin önlenmesi için bütün köy okullarına tuvalet kağıdı, sıvı sabun dağıtımı ve derslerde hekimlerin hijyen içerikli konuları anlatmaları sağlanmıştır.

Alpu'ya Urfa ve Doğu, Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde Gelen Göçmen Tarım İşçilerine Yönelik Çalışmalar;

Alpu'ya her yıl tarlalarda çalışmak üzere daha çok Şanlıurfa ve doğu bölgelerinden gelen aileler çok kötü koşullarda barınmakta ve yaşamaktadırlar. Ortalama yılın sekiz ayını geçirdikleri bu koşullar, her yaştan çocukları etkilemekte ve ayrıca onları eğitimden alıkoymaktadır. Geçici göçmen tarım işçilerinin durumunu düzeltmek için çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalarda kaymakamlık olanakları kullanılarak eğitim ve öğrenim yükseltilmeye çalışılmıştır.

Alt yapı hizmetleri belediye ile iş birliği yapılarak su getirme ve tuvalet inşası hizmetleri yürütülmüştür.

İmam nikahlı çiftleri ve çocukları kayıt altına alabilmek için toplu nikah işlemleri ve çocukların kimlik cüzdanları ve kayıtlandırılmaları sağlanmıştır.

Göçmen tarım işçilerini bir alanda toplayıp, çadır okullarda eğitimi yanında kalmış çocuklara okuma, yazma öğretilmesi sağlanmıştır.

Periyodik olarak haftada bir defa çocuk ve annelere yönelik sağlık taramasının yapılarak tedaviye muhtaç olanların sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfının parasıyla hastanelere yönlendirilmesi sağlanmıştır.

Tarlalarda çalışan çocuklara ayakkabı ve diğer giyecek malzemelerinin dağıtılması, çadırdaki eğitim alan çocuklara eğitimleri boyunca Eskişehir'deki yemek şirketleri ile iş birliği yaparak dersten önce yemek verilmesi sağlanmıştır.

Köy okullarında kültür ve bilgi birikimini arttırmaya yönelik olarak da bilgi yarışmalarını artırarak ve özel tiyatroları ücretsiz olarak köylere getirerek hem köy çocuklarına hem de ailelerine, ilçede oluşturulan bir gönüllü ekip aracılığı ile hizmetler götürülmüştür.

SONUÇ

Türkiye’de kırsal alanda çalışan çocuklar üzerinde yapılan araştırmalar fazla olmadığı gibi bu sorunun çözümünde de Türkiye’de kırsal alanın yöneticileri olan vali ve kaymakamların ne tür bir katkısı olabileceği üzerinde de fazla durulmamıştır.

Genel ve mesleki eğitimden yoksun olarak niteliksiz bir şekilde sadece ucuz ve uysal olduğu için çocuk çalıştırma alışkanlığı hem kentsel hem de kırsal kesimde ülkemiz için geri dönüşü olmayan bir hata olarak sürdürölmektedir. Kırsal kesimde zaten kıt olan yetişmiş insan kaynağı bu şekilde niteliksiz ve kıt olarak git gide daha az bulunur bir sermaye olmaktadır.

Türkiye’de kırsal alanda çalışan çocukların gelecekte eğitimli insanlar olabilme şansları, kentteki yaşlılarının gerisindedir.

Türkiye’de oranı gün geçtikçe azalıyor olmasına rağmen, köy çocuklarının sağlıksız ve yetersiz bedenlere sahip oldukları söylenebilir. Bu sorun, temelde aynı köyden ya da akraba evlilikleri, kapalı ekonomi ve ulaşım yetersizliklerine bağlı tahıla dayalı eksik beslenme, tuvalet ve hijyenik koşulların yetersizliği gibi ana nedenler ışığında anlaşılabilir.

Kırsal alanda okula ilgi göstermeyen çocukların bu davranışlarının arkasında, çocukların çevrelerinde yetişmiş eğitimli yakınlarının olmayışı, eğitimin kırdaki statüsünü değiştirmemesi, eğitimin yararlarının çocuk tarafından bilinmeyişi ve eğitim sisteminin kırsal alandaki yapılanmasını değiştirememesi de birer neden olarak yatmaktadır.

Kırsal alanda çocuktan ana-babaya kaynak aktarımı gerek çalışma koşulları, gerekse değer olarak uzun yıllara dayandığı için sistem içinde, fazla bir eleştiri almamakta, bu değerler bütünü içinde işleyen sistemde bir yandan doğurganlık yüksek düzeyini korumakta, bir yandan da kırsal alandaki yeni nesillerin çağdaş koşullara uygun şekilde yetişmesi için aileler gerekli yatırımı yapmamaktadırlar.

Kırsal alanda çalışan çocukların çalışma koşulları; birçoğu tarım sektöründe çalıştığı için esnektir. Çalışan çocukların büyük bir kısmının gelecekte beklentilerine bakıldığında “Okula devam edip okumak” gibi eğilimlerinin olmasına rağmen, daha çok hayalle karışık bir karakter gösteren meslek arzuları sergiledikleri görölmektedir.

Vali ve kaymakamların kırsal alanda çalışan çocukların geleceği yararına, kendilerine doğrudan bağlı; özel idareler, planlama koordinasyon kurulları, köylere hizmet götürme birlikleri gibi yönetim ve organizasyonları rahatlıkla değerlendirebilecekleri görölmektedir.

Diğer yandan kırsal alanda yaşayan çocukların ailelerinin yaşam seviyelerinin yükseltilmesi için, alt yapı hizmetlerinin götürölmesi amaçlanabilir. Kırsal alanda yolu olmayan yerleşim yeri kalmaması için grup köy yollarına öncelik verilerek tamamı asfaltlanabilir.

Tarım arazilerinin korunarak, verimlerini artırıcı uygulamalar yapılabilir. Sulanmayan araziler için uygun sulama projeleri yapılarak sulama teknikleri ile sulama veriminin artırılması sağlanabilir.

Kırsal alanda yaşayan insanların gelirini artırmak ve işsizliği azaltmak için; yöresel ve bölgesel potansiyel iş imkanları (Kayak,Turizm, Arıcılık, Tavukçuluk, Hayvancılık, Halı ve Kilim Dokumacılığı vb.) değerlendirilebilir. Gerekirse kredi verilerek katkı sağlanabilir.

Mülki idare amirleri, toplumun yapısını ve değer yargılarını kalkınma amaçlarına uygun bir ortam yaratacak şekilde yönlendirebilmeli; özellikle köy, kasabalarda yaşayan bireyleri kendi güçleri ile devletin olanaklarını birleştirmek sureti ile sorunlarına çözüm yolu bulabilen ve kendi kendilerine karar verebilen insanlar haline getirebilmeyi amaçlamalıdırlar.

Özellikle sağlık eğitim ve kültürel çalışmalar yoluyla kırsal kesimdeki çocukların geleceği yararına girişimde bulunmak isteyen Mülki İdare amirlerinin, sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarını, halk eğitim müdürlüklerini, ilçe sağlık grup başkanlıkları ve sağlık ocak ve merkezlerini doğrudan değerlendirebilecekleri ortadadır.

Kırsal dönüşüm süreci içerisinde Türkiye’de göçmen tarım işçilerinin ve onların çocuklarının problemleri devam edecektir. Mülki idare, toprağa bağlı serbest dolaşan ve yılın büyük kısmını “gurbet”te geçiren bu insanlar ve çocukları için bir yerde toplanmış ve alt yapısı oluşturulmuş kamplar kurabilir. Tuvalet, su ve diğer temizlik olanakları sunabilir. Göçmen tarım işçilerinin çocukları için “Mobil Okul”lar kurup sezonluk eğitim faaliyetleri yapabilir, gezici sağlık hizmetleri verebilir, çocukları en azından günün belli saatlerinde tarlalardan uzaklaştırmak için futbol ve diğer spor faaliyetleri için malzeme dağıtabilir. Milli Eğitim Bakanlığı ile işbirliği yaparak okuma yazma kursları ve ilköğretimi tamamlamaya olanak tanıyan kurslar açabilir.

Ayrıca göç veren yörelerde çalışan mülki idare amirleri göç mevsiminden önce ilköğretim çağında olup da çalışmaya götürülme olasılığı olan ya da bilinen çocukları saptayabilir, bu saptamadan sonra bu yaş grubundaki çocukların ailelerine o sezonda kazandıracakları parayı sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarından ailelere çocukları okula gönderme karşılığında dağıtabilirler ve böylece en azından ilköğretimi bitiren çocuk diğerlerine göre geleceğe daha hazırlıklı duruma gelmiş olacaktır.

Son olarak; mülki idare amirleri kırsal alanda çalışan ve yaşayan çocukların geleceği yararına; bu çocukların taciz, şiddet ve suçlardan korunmasında adliye ile ve kimsesiz çocukların saptanması ve sahiplenilmesi konusunda Çocuk Esirgeme Kurumu ile işbirliğine girebilir.

Çalışan çocuklara yönelik projelerin oluşturulması ve uygulanması konusunda, sivil toplum örgütleri, vakıf, dernek ve belediyelerle doğrudan iş birliğine girebilirler.

Kırsal kesimdeki kız çocuklarının erken evliliklerinin engellenmesi, nüfus ve vatandaşlık haklarının kayıt altına alınmasında, muhtarlar ve nüfus müdürlükleri ile, cinsiyet ayrımından kaynaklanan kız çocuğunun okuldan alıkonmasının önlenmesi için köylerde çalışan öğretmenlerle işbirliği yapabilirler.

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

KAYNAKÇA

- AKYÜZ Emine** :“Çocuk Hakları Sözleşmesinin Temel İlkeleri Işığında Çocuğun Eğitim Hakkı” Milli Eğitim Dergisi,Ağustos,Eylül, 2001
- BEGUELE, ASSEFA, MYERS, E.William** :**Çocuk İşçiliğinde Öncelikler,** Uluslar arası Çalışma Bürosu, Ankara 1995
- BEGUELE, ASSEFA, BOYDEN JO** : “Çocuk Çalışmasıyla Mücadele” ILO, Ankara 1995
- BOİDİN, CATHERİNE** : “Çocuk Çalıştırılması İle İlgili Politika Hazırlanması ve İş Denetimi, Çalışma Yaşamında Çocuk, Psikososyolojik Yaklaşım” Uluslararası Çalışma Bürosu, Ankara 1993
- ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK BAKANLIĞI** : “ Çocuk İşçiliğinin, Önlenmesi için zamana bağlı Politika ve Programı çerçevesi,” Özel Taslak Raporu Ankara,2001
- ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK BAKANLIĞI** :İş Teftiş Kurulu Başkanlığı ILO-IPEC Proje Raporu,Ankara (1996)
- ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK BAKANLIĞI** :İş Teftiş Kurulu Başkanlığı “Türkiye’de Çalışan Çocuklar Saha Araştırması Ön Raporu” Ankara.(1994)
- ÇOLAK Ömer Faruk** :**Küreselleşme, Beşeri Sermaye ve Çocuk İşgücü,** TİSK Yayınları Ankara 1998

**ÇOCUK İSTİSMARININ
VE İHMALİNİN ÖNLENMESİ
BİRİNCİ BALKANLAR,
KAFKASYA VE ORTADOĞU
KONFERANSI**

: (19-21Nisan 1993,Ankara) Bildiri Özetleri.

**182 SAYILI ILO
SÖZLEŞMESİ**

:“Çocuk İşçiliğinin En Kötü Biçimleriyle
Mücadele “(Ankara Türk-İş Yayınları 2002)

**DERRIEN,
JEON-MOURİCE**

: “Çocuk Çalıştırılması İle İlgili Politika
Hazırlanması Ve İş Denetimi, Eğitim Kılavuzu”
Uluslararası Çalışma Bürosu, Ankara 1994

**DEVLET İSTATİSTİK
ENSTİTÜSÜ**

:“Türkiye de Çalışan Çocuklar” Ankara,
ILO Yayını,1999

**DEVLET PLANLAMA
TEŞKİLATI**

:“Kırsal Kalkınma” Özel ihtisas komisyonu
raporu,Ankara 2002

D.P.T.

: “ Ekonomik ve Sosyal Sektörlerdeki
Gelişmeler.”DPT Yayınları Ankara 2001

D.P.T.

: “ Çocuk ” Özel İhtisas Komisyonu Raporu
DPT Yayınları Ankara 2001

ERTÜRK Yakın

: “Patterns of Child Labour in Rural Turkey” ILO
Yayınları Ankara

ERTÜRK Yakın

: “ Kırsal Çocukların Çalışma Alan ve Örüntüleri”
Türkiye’ de Çalışan Çocuklar Sorunu ve Çözüm Yolları
Ankara,Hacettepe Üniversitesi yayınları 1996

EMRE Cahit

: “ Türkiye de Mülki İdarenin Geleceği “ Ankara,
Türk İdari Araştırmalar Vakfı 2002

- FİŞEK A.Gürhan** : Çocuk İşçilerin Mediko Sosyal Sorunları MEAWARDS tarafından desteklenen araştırma Verileri çeşitli dergilerde makale olarak yayınlanmıştır. Örneğin: “Çalışma Yaşamı ve Çocuk”- 2.İşçi Sağlığı Kongre Kitabı (4-7 Nisan 1988), Türk Tabipleri Birliği Yayını 1991
- FİŞEK A.Gürhan** : “Türkiye de Çocuk Emeği Çalışmalarına Genel Bakış” www Fişek.org.tr
- FİŞEK A.Gürhan** : “Çocuklar Çiçektir ... Ya Çıraklar ?” Çalışma Ortamı dergisi, Mayıs-Haziran,Sayı 8.(1993)
- FİŞEK A.Gürhan** : “Çalışma yaşamı,Çocuklar Dışarı Kadınlar İçeri” Çalışma Ortamı Dergisi,Kasım- Aralık, Sayı 17.(1994)
- FİŞEK A.Gürhan** :“Çalışma Yaşamının Küçük Dev Adamları” TTB Sürekli Tıp Eğitim Dergisi Cilt 5, Sayı 4, Nisan 1996.
- FİŞEK A.Gürhan** : “İşçi Sağlığı ve İş Güvenliğinin Temel İlkeleri” <http://www.isguvenligi.net>
- FİŞEK A.Gürhan** :Küçük Sanayi Sitelerinde İşçi Sağlığı İş Güvenliği Birimi: “Fişek Modeli”, Çalışma Ortamı Eylül-Ekim 1995 Sayı:22, s:5-14
- FİŞEK Nusret:** :“Köylerde Sağlık Hizmetleri” Prof.Dr.Nusret Fişek’in kitaplaşmamış yazıları www.ttb.org.tr/n-fişek/kitap-2/5.html.
- FİŞEK Nusret** :“Türkiyede Ana Çocuk Sağlığı Sorunu” Prof.Dr.Nusret Fişek’in kitaplaşmamış yazıları-II www.ttb.org.tr/n-fişek/kitap-2/3.html.
- FİŞEK Nusret** :**Halk Sağlığına Giriş**, Hacettepe Üniversitesi-Dünya Sağlık Örgütü Hizmet Araştırması ve Araştırmacı Yetiştirme Merkezi Yayını No:2, Ankara,1985.

- GÜNAY Yasemin** :“İşyerinde 19 Yaş ve Altındaki Çocuk ve Gençlere yönelik şiddet” Adli Tıp Bülteni, 4(1) 5-11 www.cydd.org.tr/kırsal.asp (Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Wep Sitesi)
- IŞIK Yıldız** : “ 2001 Yılı Başında Milli Eğitim ” M.E.B. Yayınları,Ankara (2000)
- KARABIYIK Ertan** : “ Kırsal Alanda Çocuk İşçiliği ” Türkiye Kalkınma Vakfı Yayınları Ankara (2001)
- KARABULUT Ö.** : “Çocuk İşçiliğine Karşı Sendikal Mücadele” Türk-İş /ILO/UNICEF yayını,Ankara(1998)
- SAĞLIK VE SOSYAL YARDIM BAKANLIĞI UNICEF** : 1990’ların Çocuk Politikası Ulusa Kongresi (26-27 Mayıs 1989, Anka (1990)
- SİRMAN Nükhet** :“Gelişme Sürecinde Kırsal Kesim Statüsü Sorunları ve Çözüm Önerileri” TKV-ILO Danışma Toplantısı Raporları, Ankara, 1991
- TAMER Mustafa** : **İl Özel İdaresi**, İzmir, Anadolu Matbaacılık, (2000)
- TAŞYÜREK. M ve FİŞEK A.Gürhan** :“Çocuk Çalıştırılan İşyerlerinde Çalışma Koşulları Üzerine Bir Araştırma”, Çalışma Ortamı, (Eylül-Ekim 1995)Sayı:22,s:15-23
- TONGUÇ, İ Hakkı** : “Eğitim Yolu İle Canlandırılacak Köy ve Köy Enstitüleri” Çağdaş Eğitim Vakfı Yayını 3.Basım, Ankara (1995)

TÜRK-İŞ

: “Çocuk Sorunlarına Genel Bakış” Türk İş Çalışan Çocuklar Bürosu Yayını, Ankara. (1993)

TKV

: Durağan Projeler Müdürlüğü “Kırsal alanda Çalışan Çocuklar : Sorunlar , Uygulamalar Öneriler” (Yayınlanmış Rapor) (1995)

YILDIRAK Nurettin

:**Toplumsal-Ekonomik Durumları ve Sorunlarıyla Türkiye de Köy Çocukları** Ayyıldız Matbaası Ankara (1990)

ZEYTİNOĞLU Sezen

: “ Türkiye de Çocuğun Durumu ” Ankara, ÇSGB Yayınları Ankara (1989)

KISALTMALAR

- ÇSGB** : Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
- ÇATOM** : Çok Amaçlı Toplum Merkezleri
- ÇYDD** : Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği
- DİE** : Devlet İstatistik Enstitüsü
- DPT** : Devlet Planlama Teşkilatı
- ILO** : Uluslararası Çalışma Örgütü
- TKV** : Türkiye Kalkınma Vakfı
- IPEC** : Uluslararası Çocukların Zorla Çalıştırılmaktan Alı konması Pojesi
- MEB** : Milli Eğitim Bakanlığı
- TİSK** : Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu
- TÛRK- İŞ** : Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu
- T T B** : Türk Tabipler Birliği
- UNICEF** : Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu

Ö Z E T

Kantay, Atila, Kırsal Kesimde Çalışan Çocukların Geleceğe Yönlendirilmesinde Mülki İdare'nin Rolü, Yüksek Lisans Tezi, Danışman: A.Gürhan Fişek.71 s.

Türkiye nüfusunun yaklaşık üçte birini meydana getiren küçük köy toplulukları, hem ekonomik hem de sosyal yönlerden, kentlerde yaşayanların oldukça gerisindedir. Türkiye genelinde bu nüfus oranı şehirlerin gerisinde gözükmeye karşın, kırdan kent'e göç günden güne artarak artan oranlarda devam etmekte; şehir nüfusuna kayıtlı kabul edilen yurttaşların bir çoğu köylerde doğmuş ve niteliksizce yetişmiş olarak ülkenin çalışma yaşamında yerini almaktadır.

Araştırmanın hedef kitlesi, "Kırsal Alanda Yaşayan Çocuklar"dır. Bu kitle gelecekte, niteliksiz ve durumlarını iyileştirmek için gereken bilgi ve beceriden yoksun kitleler olarak karşımıza çıkacaktır.

Genellikle bu çocukların bedenleri; yoksulluk, yetersiz beslenme ve zor koşullarda büyümelerinden dolayı sağlıklı değildir. Kırsal alanda, eğitimine devam edebilen ve eğitimini başarıyla tamamlayabilen çocuk oranı düşük, okula devamsızlık yüksektir.

Bu çocukların büyük oranda "Ücretsiz Aile İşçisi" olarak çalıştırıldığı görülmektedir. Bu bölgelerde okula devam etmeyerek çalışan çocuklardaki öncelikli eğilim "Okul özlemi"dir.

Köy çocuklarının gelecekte beklenenleri daha çok ha varolan olanakları ile ilişkilendirilemeyen beklentilerdir.

Vali ve Kaymakamlar, Türkiye'nin kırsal alan yönetimini yer alırlar. Mülki İdare'nin kırsal alandaki yapılanması, öteden beri halkın gözünde "Etkileyebilen, Yönlendirebilen ve Değiştirebilen" niteliktedir.

Mülki İdare Amirleri ellerindeki bu olanakları kullanırken bu amaçlarına yönelik olarak Adliye, Çocuk Esirgeme Kurumu, Sivil Toplum Örgütleri, vakıflar, dernekler, muhtarlar ve köy öğretmenleri ile de işbirliği yapabilirler.

Bu çalışmada, Mülki İdare'ye kırsal alandaki çocukların geleceği, yararına önerilen yöntem; hedef alınan kitle açısından, Cumhuriyetin ilk yıllarında, köy çocuklarını geleceğe devletın seferberliği ile hazırlayan “ Köy Enstitüleri” yaklaşımına benzemektedir.

Eğer Mülki İdare; kırsal alandaki yaklaşımlarında bu bölgede çalıştırılan çocuklar olgusunu geleceğe dönük bir problem olarak algılayıp, yukarıda önerilen çözümleri uygulayabilirse, kırsal alandaki çocukların yarınları daha aydınlık olacaktır.

SUMMARY

Kantay, Atila, What Is The Role Of Ministry Of Interior About Orientate The Children Who Is Working In Rual Area, Master's Thesis, Advisor: Prof.Dr.A.Gürhan Fişek 71 p.

Small countryside communities consist of one-third of the Turkey's population and they are highly backward in both economically and sociologically. However, these rates seems to be under of general population of Turkey. The imigration of people increases day by day and they took place in country's working population which are born in rural areas and grows lacking guality seems to be record in register of the city population.

The main group of this research is "The children which lives in the rural areas" and we encounter with these group in lacking of guality, know ledge and lacking of ability in the future.

Generally, the bodies of these children can't be healthy, because of the poverty, nutrition problems and the bad living conditions. In these rural areas the rates of educated children are very low and discontinuity of school is very high.

We see these children are being worked asa "unpaid family workers" and the great, main tendency among these children is "longing of school"

The expectations of countryside children about future are figment things that can't be taken place in the real world and they wish unreal things which couldn't seen in their living standards.

Both governer of a province and governer of a administative districts are took place in the first step of the governs of the rural areas. The construction of administative districts in the rural areas are seems to be activator and change able heretofore.

The governers of administative districts cooperates with low court, society forthe protection of children, Non Governmental Organisations, foundations, village headman and countryside teachers.

In this work, from the view point of the main group, you can see the importance of administrative district governors upon the countryside children and we see the similarities between countryside institutes and these governor's education system from the first years of republic.

If governors of administrative districts can be imagine as a problem of these rural areas children's future education and if they practice these solution of problem, the future of these rural areas children can be taken under guarantee.

... T.O. YÖRSEKÖRETİM KURULU
BAKURAKIYASIN MEBL...